

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

**Penitenciární praxe z pohledu sociální pedagogiky v historii a
v současnosti**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Kateřina Procházková

Vypracoval:
Tomáš Neubauer

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „**Penitenciární praxe z pohledu sociální pedagogiky v historii a v současnosti**“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 25.4.2009

.....
Tomáš Neubauer

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Procházkové za její metodickou pomoc a užitečné rady, které mi v průběhu zpracovávání této práce udělovala.

Současně děkuji za pochopení a poskytnutou podporu ze strany mojí manželky.

Oceňuji přístup vedení Vazební věznice a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno, které mi umožnilo spolupráci s odbornými pracovníky a získání užitečných informací, z nichž jsem čerpal.

Tomáš Neubauer

OBSAH

ÚVOD

.....8

I. TEORETICKÁ ČÁST

.....10

1. PENITENCIÁRNÍ PRAXE

.....11

2. TREST – MORÁLNÍ A PRÁVNÍ ASPEKTY

.....13

3. POJETÍ A VÝVOJ TRESTU V HISTORICKÉM KONTEXTU

VZHLEDEM K HUMANIZACI

.....15

3.1. Přístupy k institutu trestání a trestu před naším letopočtem

.....16

3.2. Trestání v počátcích našeho letopočtu, změna v pojetí práva

.....18

3.3. Významné společenské reformy v soudnictví a trestání s příchodem období středověku

.....20

3.4. Historie penitenciární praxe v novověku

.....21

3.5. Evropská vězeňská pravidla a penitenciární praxe v Evropě a na území Českého státu ve 20. století

.....24

3.6. Penitenciární praxe na území České republiky v jejím současném pojetí	27
4. PROGRAM ZACHÁZENÍ A JEHO NÁPLŇ	30
4.1. Umisťování odsouzených do programu zacházení	31
4.1.1. Minimální program zacházení	32
4.2. Program zacházení v závislosti na zařazení odsouzených do typu věznice	33
4.2.1. Výkon trestu s Dohledem – diferenciační skupina A	34
4.2.2. Výkon trestu s Dozorem – diferenciační skupina B	34
4.2.3. Výkon trestu s Ostrahou – diferenciační skupina C	35
4.2.4. Výkon trestu se zvýšenou ostrahou – diferenciační skupina D	36
4.2.5. Výkon trestu mladistvých	38
4.2.6. Výkon trestu pro ženy	39
5. ÚKOLY ZAMĚSTNANCŮ PODÍLEJÍCÍCH SE NA VÝKONU PENITENCIÁRNÍ PRAXE	40
5.1. Úkoly speciálního pedagoga	40

5.2. Úkoly psychologa	43
.....	
5.3. Úkoly sociologa	45
.....	
5.4. Úkoly sociálního pracovníka	46
.....	
5.5. Úkoly vychovatele	49
.....	
5.6. Úkoly vychovatele – terapeuta	51
.....	
5.7. Úkoly pedagoga volného času	52
.....	

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. VYMEZENÍ PROCESU, PŘI KTERÉM VZNIKÁ PROGRAM ZACHÁZENÍ	55
.....	
7. CÍLE TVORBY PROGRAMU ZACHÁZENÍ	56
.....	
8. PODKLADY PRO VYPRACOVÁNÍ KOMPLEXNÍ ZPRÁVY O ODSOUZENÉM	57
.....	
9. VYPRACOVÁNÍ KOMPLEXNÍ ZPRÁVY O ODSOUZENÉM	58
.....	
10. PROGRAM ZACHÁZENÍ VE VTOS	64
.....	
11. ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI	

.....	65
ZÁVĚR	
.....	66
RESUMÉ	
.....	68
ANOTACE	
.....	70
SEZNAM LITERATURY	
.....	71
PŘÍLOHY	
.....	73

ÚVOD

Vzhledem k faktu, že sám jsem příslušníkem Vězeňské služby České republiky, na pozici Inspektora strážní služby, tak si dobře uvědomuji, že můj pohled, coby příslušníka, na penitenciární praxi a teorii je poněkud jednostranný a to z důvodu, že jsem povinen vycházet ze zákonů a nařízení, které striktně ukládají pravidla přístupu k vězněným osobám. Zákonná úprava ukládá práva a povinnosti příslušníkům v takovém rozsahu, že již nezbývá prostor pro jejich pedagogickou činnost ve vztahu k odsouzeným a obviněným. Protože se chci v budoucnu věnovat pedagogické činnosti, jsem rád, že mohu studovat takový obor, jakým sociální pedagogika je. Studium mi umožňuje se na problematiku vězeňství a věznění dívat nejenom pohledem příslušníka ozbrojené a represivní složky jakou je Vězeňská služba ČR, ale také pohledem Sociálního pedagoga.

Jedním z cílů této práce je shrnout v časovém sledu historické etapy vývoje penitenciární praxe. Hlavním cílem mojí práce je však vymezit možnosti a povinnosti odborných pracovníků a zaměstnanců, kteří se podílejí na procesu resocializace odsouzených. V praktické části se zabývám vymezením procesu tvorby, sběrem a zpracováním údajů, vypracováním komplexní zprávy o odsouzeném, a navrhuji konkrétní program zacházení pro odsouzeného jako hlavní náplň penitenciární péče.

Protože sociální pedagogika je považována za hraniční vědní disciplínu mezi sociologií a pedagogikou, chtěl bych při zpracování této bakalářské práce využít faktů a poznatků i z jiných příbuzných vědních oborů.

Mám přístup k objektivním informacím a prostředí, ve kterém se nacházejí odsouzení, obvinění, civilní pracovníci a příslušníci Vězeňské služby ČR. S odsouzenými do výkonu trestu odnětí svobody se setkávám prakticky každý den. Doufám, že budu schopen vložit do této práce mnoho ze svých zkušeností a praktické poznatky obohatit o teoretické přístupy.

V této práci se budu zabývat vymezením pojmů, které jsou z mého pohledu pro toto téma důležité. Příkladem: Trest, Trestání, Penitenciární praxe, a mnohé další. Neopomenu samozřejmě také možnosti penitenciární péče v trestech výjimečných.

Obsahem práce bude také penitenciární praxe v historickém vývoji, důležité skutečnosti, a změny v pojetí výkonu trestu. Zdůrazním změny ve společnosti, díky kterým se tyto změny udály. V každé kapitole budu klást důraz na práci s příslušnou právní normou a odbornou literaturou.

Chci ve své práci zdůraznit a vyzdvihnout nelehké úkoly, které padají na bedra sociálním pedagogům, psychologům, sociálním pracovníkům, vychovatelům, specialistům, všemu odbornému personálu, zaměstnancům a příslušníkům Vězeňské služby České republiky, mnohým nevládním a neziskovým organizacím, které společně přispívají k tomu, aby se odsouzeným dostalo kvalitní vysoce specializované a fundované pomoci, kterou potřebují, pro kvalitní návrat po vykonání trestu zpět do společnosti jako její plnohodnotní členové bez pocitu méněcennosti a stigmatizace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. PENITENCIÁRNÍ PRAXE

Nejčastějším ale nikoliv jediným prostředím, ve kterém se penitenciární praxe realizuje, jsou věznice a vazební věznice. V roce 2009 se na základě zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážích České republiky, ve znění pozdějších předpisů zřizují ústavy pro výkon zabezpečovací detence. I v ústavech pro výkon zabezpečovací detence, které jsou alternativou ústavního léčení, je primárním cílem resocializace pachatele.

Speciální činnosti ve všech oblastech, které jsou spojeny s výkonem trestu odnětí svobody, nebo výkonem vazby jako jsou edukační, volnočasové, pracovní, v oblasti tréninkových a psychoterapeutických technik, se dají shrnout jako náplň penitenciární péče, takové jako ji známe dnes. Penitenciární praxe za jejich pomoci spěje k jednotnému a jedinému cíli, tím je péče o uvězněné osoby a jejich příprava na život na svobodě, ve společnosti, ze které byli izolováni v rámci výkonu trestu odnětí svobody, případně výkonu vazby (Čírtková, Červinka, 1994).

Odborní zaměstnanci vězeňské služby mají řadu úkolů při naplňování penitenciární péče. Pečovat o odsouzené ve výkonu trestu a v rámci zákonné úpravy být nápomocnými s uspokojováním jejich základních potřeb. Udržovat a prohlubovat existující sociální vztahy především s rodinou a přáteli. Budovat právní vědomí a upevňovat morální zásady. Zprostředkovávat komunikaci se státními institucemi a úřady. Dbát o zvyšování kvalifikace a vzdělání. Pomocí volnočasových aktivit vyplnit prázdná místa v době strávené ve vězení a tím kompenzovat negativní vliv prostředí, ve kterém se vězněné osoby nalézají.

Zaměstnání ve věznicích dává odsouzeným možnost neztratit pracovní návyky a morálku, zlepšovat jejich dovednosti. Díky pravidelného měsíčního příjmu mají tak odsouzení možnost vybudovat finanční rezervu, kterou mohou použít po propuštění z výkonu trestu. Současně vedou k pozitivním změnám ve strukturách jejich osobností, které přispívají ke zdárnému znovuzačlenění do společnosti.

Nejde však pouze o snahu pozitivně měnit návyky odsouzených, ale i o zkoumání různých přístupů k jejich osobnostem vzhledem k uzpůsobení výkonu trestu tak, aby splnil v maximální míře svůj účel a přitom nezanechal negativní následky spojené s prizonizací.

Na těchto úkolech se podílejí kolektivy odborných pracovníků, jako jsou především speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník, lékař, vychovatel. Nelze však opomenout nemalou úlohu, kterou při samotné realizaci penitenciární praxe zastávají také příslušníci Vězeňské služby České republiky. Těmito jsou Vrchní dozorcí a dozorcí setkávající se s odsouzenými a obviněnými v nejtěsnějším kontaktu, neboť dbají na dodržování zákonnosti, kázně, pořádku, časového a pracovního rozvrhu dne stanoveného odbornými pracovníky.

Penitenciární praxe se uskutečňuje ve velké míře plněním programu zacházení. Program zacházení je komplexní soubor teoretických a praktických přístupů ke konkrétnímu odsouzenému. Je prostředkem k jeho převýchově, resocializaci a nápravě pomocí aplikace poznatků moderních humanitních vědních oborů. Jeho plnění, nebo naopak neplnění má značný vliv na možnost podmíněného propuštění na svobodu a znovu začlenění dotyčného do společnosti. Výchozím materiálem pro účely rozhodování o zařazení vězňů do programu zacházení je pedagogické, psychologické a sociální posouzení odsouzeného.

Penitenciární praxe realizovaná v současnosti, je nejkompexnější, jaká kdy byla poskytována. Společenské, lékařské a právní vědní obory spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, s Vězeňskou službou České republiky a mnohými dalšími nevládními, nebo příspěvkovými organizacemi za jediným účelem. Tímto účelem je snaha o výchovnou, preventivní, penitenciární a posléze postpenitenciární péči.

S ohledem na současný vývoj společenských věd a rozvoj humanizace vězeňství, se mnohé, z výše uvedených skutečností mohou zdát samozřejmé.

V různých dobách tamní společnosti chápaly význam trestu, trestání a péče o obviněné popřípadě odsouzené velice svérázně a z dnešního pohledu nepřipustně, proto je věnován ohledem na postupný společenský vývoj v přístupech k penitenciární praxi v této práci také nemalý prostor.

2. TREST – MORÁLNÍ A PRÁVNÍ ASPEKTY

Trest v historii často mimořádně krutý sloužil hlavně jako odplata a msta za spáchaný zločin. S postupem času a v pozvolném vývoji civilizace byly běžné tresty, které kompenzovaly ztrátu. Jejich hlavním účelem bylo napravit nerovnost vztahu, která vznikla zapříčiněním viníka - z dnešního pohledu by se dalo konstatovat, že šlo o jakousi „Mediaci“. **Mediace** (z lat. *mediare* = být uprostřed) je způsob řešení sporů, který se uplatňuje v právu i mimo ně. Z pohledu současného právního pojetí spravedlnosti se dá konstatovat, že to byly pokuty, ale takovéto nebyly odváděny do „státní pokladny“, nýbrž je povinný musel splatit oprávněnému.

Dalším vývojem lidské společnosti bylo stále zjevnější, že tresty, ať byla jejich povaha jakkoliv nelidská a tresty nesmyslně kruté a často mrzačící (tresty smrti nevyjímaje), neměly z psychologického hlediska na pachatele nikdy takový vliv, aby mu zabránily ve spáchání dalšího trestného činu. „Ve starých Aténách zákonodárce Dracón, jehož jméno vešlo do dějin jako synonymum pro neskonalou tvrdost, zavedl trest smrti téměř za každý kriminální skutek. Drakonické zákony však na místo snížení kriminality vyvolaly občanské nepokoje a musely být odvolány“ (Lyons, 2004, s.9)

Dnes mluvíme o tom, že trest má především účel výchovný a má dovést pachatele k nápravě a resocializaci, má tedy přímo působit na pachatelovu psychiku, přesvědčit ho pomocí technik specializovaných vědních oborů a služeb jako mediačních, psychologických, sociálních a pedagogických, že jím spáchaný skutek je ve své podstatě špatný a poškozuje nejen oběť, ale i jeho samého, a to v rovině psychické a sociální. Trest má v konkrétních případech přimět pachatele, aby se nad svým jednáním a chováním zamyslel. Trest má samozřejmě i preventivní funkci, odvádí pachatele od myšlenek směřujících k páčání další trestné činnosti. Trest má i další důvody například zbavit pachatele možnosti pokračovat v delikventním jednání, izolovat jej od společnosti a působit odstrašujícím příkladem. Demonstrovat společnosti existenci spravedlnosti.

V současnosti má trest a trestání v civilizované společnosti, stejně jako trestný čin, přesnou definici, která se opírá o právní normy různé právní síly: „**Trest** nebo také **sankce** je uvalení nějakého omezení, újmy, ztráty nebo bolesti, jímž oprávněná osoba vymáhá dodržování mravních, společenských nebo právních pravidel daného společenství. Smyslem trestu může být náprava, odstrašení, ochrana společnosti nebo obnovení narušeného řádu. Tresty se vyskytují v právu, ve výchově, v náboženství, ve společenském životě a ve sportu.“
(<http://cs.wikipedia.org>)

„Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti“. (§ 23 zákona č. 140/1961 Sb.)

3. POJETÍ A VÝVOJ TRESTU V HISTORICKÉM KONTEXTU VZHLEDEM K HUMANIZACI

Chápání trestu se s vývojem lidské společnosti diametrálně lišilo. Trestalo se za nejrůznější přečiny, majetkové delikty, smilstva nebo příslušnosti k jiné rase. V celých dějinách lidstva nebylo žádné společenské uskupení tolerující majetkové a násilné delikty. Stejně jako byly rozdílné společnosti, lišila se i jejich definice kriminálního činu.

V počátcích civilizace šlo o trestání především jako prostředku odplaty za čin, který byl spojován s ohrožením hodnot důležitých pro přežití a existenci skupiny. Historickým příkladem mohou být občané Sparty, kteří byli bičováni, pokud ztloustli. Římsští muži a ženy byli pokutováni, jestliže neuzavřeli sňatek do věku 20 či 25 let. V Anglii byly nejhoršími přestupky, za které hrozily nejvyšší tresty příkladem krádež králíka, poražení stromu, nebo uzavření sňatku se Židem. V každém z těchto případů má dotyčná společnost své vlastní důvody, proč výše uvedené skutky definuje jako kriminální. Pro Řecký stát Sparta nebylo nic důležitějšího než kult těla. Římské zákony o manželství byly přijaty v dobách masivního úbytku populace. Méně snadné je pochopit hrozící trest smrti za krádež zvířete, nebo sňatek s osobou vyznávající židovské náboženství. Toto je pouze několik příkladů z mnoha dalších kriminálních skutků, které byly v historii součástí souboru takzvaných tvrdých zákonů odrážejících politickou, hospodářskou a kulturní situaci v konkrétní společnosti. (Lyons, 2004)

S postupným vývojem se trest a potažmo trestání dostává do roviny, kdy „kriminální čin je stále ještě definovaný jako skutek, který ohrožoval stabilitu společnosti, ale zároveň se mnohem více ztotožňoval se skutkem, který ohrožoval ekonomickou a politickou moc vládnoucí elity“. (Lyons, 2004, s. 1)

Od dob chápání trestu pouze jako prostředku odplaty, msty a odstrašení k dnešnímu modernímu pojetí výkonu trestu a trestání, prošlo lidstvo dlouhou a trnitou cestou. Změny ve společnosti byly bohužel v drtivé většině doprovázeny konflikty a válkami o životní prostor a rozdělení moci. Častým důvodem byly i ideologická, nebo náboženská přesvědčení.

Od dob společnosti prvobytně pospolné až do dnešní moderní a demokratické přetrvaly společné znaky v účelu a významu trestání a trestů. Odrazení potencionálních pachatelů přestupků a trestných činů pod hrozbou sankcí. Ochrana společnosti před škodlivým účinkem nezákonného jednání. Zabránění dalšího páchání trestné činnosti. Zadostiučinění veřejnému povědomí chápání spravedlnosti.

Zejména díky rozvoji dnešních moderních společenských vědních oborů se rozšířily o další znaky typické pro trestání a výkon trestu v současnosti. Citlivý přístup k osobnosti pachatele. Využívání alternativních trestů v maximální možné míře v mezích zákona. Práce s odsouzenými s ohledem na jejich zvláštnosti a individuální potřeby.

Zaměstnanci pracující v prostředí věznic s delikventy mají společný cíl. Tímto cílem je pedagogická, psychologická, a sociální pomoc při jejich převýchově a následném znovu začlenění odsouzených do společnosti po vykonání trestu odnětí svobody.

Společenské a právní vědy, které nemalou měrou participují na snaze o humanizaci a moderní přístup k trestu, vině a trestání mají tedy nelehký úkol. Společenský vývoj se ubírá správným směrem, pokud využívá jejich poznatky a interpretuje je v penitenciární, postpenitenciární péči a obecně v penologické praxi.

Dřívější doby, kdy byl právní systém mstivý a trestající je již dávno minulá a rčení „oko za oko, zub za zub“ je pro dnešní demokratickou společnost pouze zlidovělou frází a nikoliv zákonem, který trestá zlo zlem a podle kterého se řídí.

3.1. Přístupy k institutu trestání a trestu před naším letopočtem

„V paleolitických jeskyních nacházejících se na Sicílii v Addauře, nedaleko města Palermo, je vyryto několik lidských postav, stojících kolem schouleného člověka svázaného tak, aby se škrtil, kdyby se pokusil napřímit. Pravděpodobně je to nejstarší dochovaný záznam

trestu a zároveň důkaz, že trest existuje stejně dlouho jako lidská společnost“ (Lyons, 2004, s. 1)

Odkaz těchto maleb a rytin datovaných kolem roku 6000 před naším letopočtem, které vyobrazují svázaného člověka do takzvaného kozelce, se dá vyložit jako trestání jedince skupinou lidí a tedy konstatování, že zločin a trest je starý jako lidstvo samo, je zde na místě.

Zločinné jednání a samozřejmě logicky následující trest se spojuje se samými počátky civilizace. Samotný fakt že města, městské státy, nebo státy nebyly ustanoveny, neznamena nutně neexistenci trestu směřujícího od společnosti proti pachateli. Mohla to být krádež potravin, stejně jako zanedbání péče o důležité zdroje obživy. Pojetí spravedlnosti bylo učiněno za dost, pokud byl dotyčný za svůj prohřešek dle zvyklosti potrestán. V prvních lidských společnostech by jakýkoliv pokus o monopolizaci zdrojů, nebo vyvyšování se nad ostatní, mohl ohrozit přežití celé skupiny a takové chování bylo pravděpodobně jedním z prvních identifikovaných a trestaných kriminálních skutků. (Lyons, 2004)

Pravděpodobně bylo v této etapě vývoje trestné znesvěcování rituálních předmětů nebo předmětů spojených s božstvem. Násilné chování vůči klanu nebo rodině bylo trestáno přísně, také násilím. Vidíme zde základní principy krevní msty, která přetrvává až do vzniku institucí, které na sebe přebírají úlohu vykonavatelů spravedlnosti.

S rozvojem zemědělství a vznikem vesnic se ve společnosti vyvíjely elity.

Dle sociologa Gaetana Moscy se ve všech společnostech objevují dvě třídy; vládnoucí a ovládaná. Vládnoucí třída si poté monopolizuje moc a výhody s ní spojenými. K udržení nadvlády používá metod legálních ale často svévolných, z dnešního pohledu nelegálních. (Jodl, 1994)

Normy chování a morální hodnoty se předávaly z generace na generaci a byly založené na užitečnosti a prospěšnosti pro skupinu, nebo kmen. (Lyons, 2004, s. 12)

S rozvojem obchodu bylo používáno nejdříve znaků a později klínového písma. Z doby kolem roku 3400 př. n. l., jsou zaznamenány první psané návrhy zákonů. Nejstarší

objevený ucelený zákoník je zákoník UR-Nammu, a to kolem roku 2400 př. n. l., kdy král Uru prohlásil, že vykonává spravedlnost dodržující boží zákony. (Lyons, 2004, s. 15)

Tyto zákoníky, ze kterých později vyšly zákony mezopotamské, se dají označit jako moderní, a to z důvodu, že již obsahují Prolog – hypotézu (<http://cs.wikipedia.org>), který vyhlášoval božské ustanovení. Hlavní pasáž s nařízeními – dispozice (<http://cs.wikipedia.org>), pozici krále do role vládce města a výstrahu – sankci (<http://cs.wikipedia.org>), že ti, kdo nebudou královské zákony dodržovat, budou prokleti (Lyons, 2004). V každé společnosti a v každé době se objevuje skupina, která na sebe strhává moc, a zákony jsou tímto faktem často poznamenány. Za delikty stejné povahy nebyli často lidé z vyšších vrstev trestáni, nebo bylo potrestání mírnější na rozdíl od příslušníků vrstev nižších. Typické tresty pro toto období jsou takové, které nařizují nahradit ztrátu, popřípadě tresty tělesné a tresty smrti. Záznamy soudů takzvaná *ditilla* dokazují i existenci odvolání (Lyons, 2004). Všechny zákoníky více, nebo méně upravují společenský řád v dané době a mají několik společných znaků. Existence bohů kodifikovaná zákonem, která propůjčuje pravomoci panovníkovi.

Nerovnost stran sporů a to vyšších a nižších tříd, občanů a otroků, mužů a žen je typická. Takovéto nerovnoprávnosti se vyskytují v zákonech a zákonících několik tisíciletí a některé právní systémy je obsahují do současnosti. Výkon vazby ani výkon trestu tak jak je dnes známe, se v této době neproktivovaly. Obvinění byli pochopitelně uvězněni do doby vynesení rozsudku. Po jeho vynesení byli přemístěni do prostor určených a upravených pro výkonání stanoveného trestu. Stále však nemůžeme hovořit o klasickém vězení.

3.2. Trestání v počátcích našeho letopočtu, změna v pojetí práva

Příkladem nejznámějšího světského trestu, který se používal při výkonu pravomocí vycházejících z římského práva v této době je ukřižování. „Odsouzený člověk byl nejdříve zbičován. Na popravišti byl odsouzený svlečen ze šatů a byl přivázan k příčnému trámu a [zápěstí](#) a nohy byly přibity ke dřevu hřeby. Nad zločincovu hlavu bylo umístěno oznámení se jménem odsouzeného a jeho proviněním. Ukřižovaní nebyli nikdy z kříže sejmuti a tak zde bylo možno vidět množství křížů po dlouhá desetiletí jako výstraha potenciálním následovníkům (<http://cs.wikipedia.org>). Na tomto příkladu lze demonstrovat neskutečnou až

nelidskou krutost trestů, která i přes nepopíratelně hrozivý odstrašující efekt neodradila příslušníky společnosti této doby od páčání kriminálních činů.

Postupným vývojem se trest a potažmo trestání dostává do roviny, kdy hlavním účelem trestu není pouze odplata a zastrašení, ale do popředí vystupuje prvek, spojený s termínem náhrada škody.

Období spojené s nástupem křesťanství přináší chápání polehčujících okolností tak, jak je známe dnes. Smysl spočíval v tom, že se pachatel mohl trestu vyhnout, nebo mu byl zmírněn, pokud se ke spáchání trestného činu doznal, svého činu litoval. Zde spatřujeme jisté projevy solidarity a soucitu, které jsou nosnou myšlenkou křesťanství a dalších náboženství.

Do rukou představitelů církví se dostával stále větší podíl na výkonu soudní moci. Diferencované pojetí spravedlivosti a trestu z pohledu světských a církevních autorit bylo důkazem vývoje společnosti.

Církevní zákony byly přísné, ale justiční praxe upřednostňovala milosrdenství; její součástí byla i zákonná práva včetně rovnosti před zákonem a ochrany proti sebeobvinění: „ein adam nejsim atzmo rasha“ - „člověk se sám nemůže prohlásit za viníka“ (Lyons, 2004, s. 37). K odsouzení mohlo dojít pouze v případě potvrzení viny dvěma svědky. Samotné vykonávání trestů se odehrává vždy veřejně a často se vykonavateli trestu stávají lidé, kteří proti odsouzenému svědčili. Boží trest za křivou přísahu a pocit viny z nespravedlivě vykonaného trestu měly vést k tomu, aby ve svých svědeckých výpovědích neuváděli nepravdu.

Tresty o kterých rozhodoval představitel světské moci byly nejčastěji charakteru tělesného, byly brutální a často vedly ke smrti odsouzeného. Převládající funkcí trestání a trestů je stále zastrašení a pomsta.

Nejblíže k chápání trestu odnětí svobody v měřítcích dnešní právní úpravy je odsouzení k otroctví. Do otroctví byl odsouzený uvržen na určité časové období, než opracuje škodu či dluh.

Z pozice sociálního pedagoga se dá s trochou nadsázky konstatovat, že trest otroctví dal odsouzenému čas přemítat o svém činu. Společnost mu dávala možnost jeho dluh odpracovat. Zde se dá hovořit o jisté formě mediace z pohledu tehdejší společnosti. Společnost i přes svoji krutost dávala možnost jisté formy alternativního trestu. Trest otroctví byl pouze na určitou dobu, po jejímž uplynutí musel být odsouzený propuštěn. Dotyčný se tímto způsobem mohl vyhnout krutému tělesnému trestu nebo smrti.

3.3. Významné společenské reformy v soudnictví a trestání s příchodem období středověku

„Stejně jako mnohé jiné věci si Římané značnou část svých zákonů vypůjčili od Řeků. Viz. 10 a 12 desek (Lyons, 2004, s 60-61). Řekové vycházeli z práva v Mezopotámii. Řeckomykénská civilizace přijala aspekty babylonského práva a mnohé ze zákonných práv a postupů udržovaných v demokratických Aténách měli původ v Chammurabiho zákoníku“ (Lyons, 2004, s. 53)

Zcela zřejmá je zde kontinuita vývoje právních systémů. Většina Evropských právních systémů vychází z Římského práva a jejich výklad se lišil podle interpretací místních zvyklostí a způsobem, jakým byly vkomponovány do právního řádu. „Římské právo platilo na území svaté říše římské a v Německu až do konce 19. století všude tam, kde nebylo v konfliktu s místní legislativou“ (Lyons, 2004, s. 66). Mnohé z ustanovení římských zákonů jsou součástí právních norem v současnosti.

Výkon pravomocí a rozhodování o vině a nevině bylo po dlouhá staletí středověku výsadou vlastníků půdy – šlechty nebo církve. Výkonná a soudní pravomoc byla sdělena od krále, který ji vykonával z Boží vůle.

Ve středověku již nebyl trest žaláře za menší prohřešky výjimečný, ale podmínky jeho výkonu se prakticky mohly nazvat rozsudkem smrti. Systém vězení nebyl v té době jednotný. Můžeme tehdejší vězení rozčlenit na církevní, hradní, vojenská, panská aj. Je zcela zřejmé, že věznice se dělily podle toho, kdo je založil, nebo spravoval.

Důkazem že trest žaláře i na dnešním území české republiky nebyl výjimečný, může být i tato citace. „Křižácké vojsko vedené císařem se vydalo na cestu na 11. května 1189 a skládalo se z velmožů z celé Svaté říše římské. Jeho součástí byl i oddíl, tvořený zčásti "lotrasy" propuštěnými pro kruciátu z českých žalářů“ (Wetzky, 1998, s. 162-163). Takový případ dokazuje i existenci institutu podmíněčného propuštění v jistém slova smyslu. Odsouzený byl propuštěn ze žaláře, ale pouze pod podmínkou, účasti na křížové výpravě. Jistě oprávněně bychom zde mohli namítnout, že účast na křížové výpravě se také rovnala rozsudku smrti. Pokud však odsouzený takovéto válečné tažení přežil, byl omilostněn.

Trestání v pozdějším středověku mělo oproti již zmiňovanému účelu odplaty a pomsty také účel veřejného zostuzení a zahanbení. Příkladně kláda neboli pranýř byly používány až do konce 18. století. Účelem těchto trestů nebylo odsouzeného mučit fyzicky, ale vystavit jej pohrdání a veřejné hanbě. Méně pochopitelné je, že trestání bylo veřejné již nejenom z důvodu odstrašujícího efektu, ale i pro pobavení. Pro široké masy nižších vrstev obyvatel byla exekuce společenskou událostí a příjemným povyražením. (Lyons, 2004)

3.4. Historie penitenciární praxe v novověku

Rok 1848, a průmyslová revoluce, vede k zásadním změnám v celosvětovém měřítku ve všech oblastech, které se dotýkají lidské společnosti.

Nikdy předtím ani po tom se neodehrála vlna celospolečenských sociálních revolucí v takové míře jako v letech 1848 – 1849. Změny pramenící z průmyslové revoluce byly zcela zásadní. Šlechta i nadále vlastnila půdu, ale bylo jí odebrána moc soudní a výkonná. Byla zahájena zásadní reorganizace státní správy a soudního systému, kterou nově vykonávali vzdělaní státní úředníci. Nová koncepce úřadů, krajských a okresních soudů již byla ucelená a s jistými obměnami kopírujícími další vývoj společnosti přetrvává do současnosti. Odsouzení k nuceným pracím patřilo mezi populární tresty, vzhledem k myšlence, že práce byla

definována jako hlavní činitel vězňovy nápravy (Foucault, 2000, s. 48). Tuto myšlenku prosazovali reformátoři tehdejší doby.

Novelizace trestního zákona z roku 1952 obsahuje také zásady nullum crimen sine lege - žádný trestný čin bez zákona (<http://slovník-cizich-slov.abz.cz>) a nulla poena sine lege - není trestu bez zákona (<http://slovník-cizich-slov.abz.cz> - prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, CSc.), který můžeme volně vyložit jako zásadu. Nelze spáchat trestný čin, který není popsán v zákoně, stejně jako za trestný čin nelze uložit jiný trest, než je uveden v zákoně. Tento zákon platil na našem území až do poloviny 20. století vycházel z císařského patentu O zločinech, přečinech a přestupcích pro císařství rakouské. Oddělují se zde zločiny politické a hrdelní (Čížek, 1882, s. 67). Za některé delikty hrozí na místo trestu smrti odsouzeným pouze doživotní žalář.

K účelu doživotního uvěznění sloužil pro obyvatele Moravy, Čech a Slezska hrad Špilberk. Ale jak je již v práci zmíněno, často se rozsudek na doživotí v podmínkách vězení rovnal rozsudku smrti. V době, kdy je ve Francii vyhlášena druhá republika a většinu Evropy zasahují revoluce je svolán Říšský sněm ve Vídni, kde se také jednalo o zrušení trestu smrti. Zákony rozlišovaly různé druhy zločinů od velezrady po podvod a obsahovaly části o přitěžujících okolnostech. Trestné činy byly odstupňované na přečiny, přestupky a zločiny s uvedením v jakém typu žaláře, nebo trestnice je odsouzený vykoná (Francek, 1999).

Současně se objevuje požadavek na penitenciární výchovu s důrazem na možnost opětovného zařazení odsouzených do společnosti po vykonání uloženého trestu. Další dělení věznic, a tentokrát si tróufáme říci pokrokové, bylo diferenciované podle výhod a sankcí, kam se trestanci umísťovali na základě jejich chování.

Průběh uvěznění lze rozdělit do třech stupňů:

- a) První stupeň – trestanec byl izolován od ostatních a přes den pracoval na cele, nebo se věnoval vzdělávání, případně se účastnil bohoslužeb.

- b) Druhý stupeň - izolace v tomto stupni věznění probíhala pouze v noci a přes den odsouzení vykonávali těžkou práci často i mimo objekt věznice. Ve druhém stupni trestanci strávili více než polovinu trestu.
- c) Třetí stupeň – trestanci byli ubytováni ve skupinách často ve věznicích bez ozbrojeného dozoru. Za odvedenou práci byli odměňováni a pobyt končil podmíněným propuštěním.

Autorem tohoto moderního systému penitenciární praxe je Walter Crofton.

Některé ze zásad tehdejšího vězeňství přetrvaly do dnes v obdobné formě. Příklad: pokud je vězeň způsobilý je povinen vykonávat předepsanou práci. Během výkonu trestu vězni pracovali, ale výtěžek z jejich práce připadal výhradně státu. Odsouzení za politické trestné činy měli v rámci výkonu trestu zvláštní postavení (Malý, 1993).

Výkon trestu ještě není zcela podle představ dnešního pedagoga, psychologa nebo sociálního pracovníka, ale je zde zřejmá snaha o nápravu trestance při výkonu trestu. Sociální a morální pomoc poskytovali nejčastěji duchovní. Nejvýznamnějším reformátorem byl bezpochyby František Josef Řezáč. Působil jako vězeňský kněz v trestnici Svatého Václava. Zde poprvé v historii zpracoval vyjádření o duševním stavu člověka, který se dopustil vraždy. V trestnicích byly kostely, v nichž kněží několikrát denně kázali a sloužili mše. Před propuštěním na svobodu pomáhali odsouzeným a snažili se je přesvědčit, aby dále vedli spořádaný život (Uhlík, 1997). V roce 1852 vydává F. J. Řezáč své základní dílo *Vězeňství v posavadních spůsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců*. Pokud vynecháme náboženské motivy, tak s myšlenkami, které ve svém díle prezentuje vzhledem k modernímu vězeňství, by obstál i ve světle dnešních společenských věd. Důraz na prevenci kriminality, vzdělávání mladistvých, posilování morálních a mravních principů, pojetí rovnoprávnosti nebo vyzdvižení významu rodiny a výchovy (Uhlík, 1997).

Tyto hodnoty a principy se objevují i v jiných společenských vědách, a pokud nebylo možné do tohoto období na konkrétním případě demonstrovat jasnou snahu o pedagogickou činnost v penitenciární praxi tak zde to možné je.

3.5. Evropská vězeňská pravidla a penitenciární praxe v Evropě a na území Českého státu ve 20. století

Evropská společnost se stává společností průmyslné výroby a velkých měst, ve které slábne vliv rodiny a jiných tradičních institucí. Na místo společných zájmů se prosazuje individualita. Směr, kterým společnost vykročila, se pod tíhou nezládnuté civilizačně technické expanze odklonila od snahy o duchovní zdokonalení člověka jako hlavního cíle. Výstavba velkým měst s jejich anonymitou sebou nese nevídaný nárůst kriminality. M. B. ,Clinard formuloval hypotézy ohledně vztahu urbanizace a vyšším výskytem kriminality (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 335). Ekonomická recese a fakt, že Rakousko-Uhersko se nedokázalo zbavit řady feudálních přežitků a nebylo schopno vyřešit národnostní problémy, vedl k rozpoutání 1. světové války a po jejím ukončení roku 1918 k jeho rozpadu. Vznikají státy: Rakousko, ČSR a Maďarsko (<http://cojeco.cz>).

Podle zákona Národního výboru československého č.11/1918 Sb., který zřizuje samostatný stát československý, zůstávají veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení prozatím v platnosti.

Rozvoj penologie a poznatků o výkonu trestu vzhledem k jeho důsledkům vedl k tlaku na spolupráci v mezinárodním měřítku.

Zakotvení podmínek výkonu trestu s ohledem na zachování lidských práv a zákonnosti na úrovni vnitrostátních, ale především mezinárodních zákonů bylo jedním z hlavních úkolů Mezinárodní trestní a penitenciární komise, která působila až do roku 1951 (Kalvodová, 1997, s. 91). Pravidla vycházejí z obecných Standard vztahujících se k zacházení s vězni a byla formulována Mezinárodní trestní a penitenciární komisí, která připravila soubor pravidel schválených Společností národů již v roce 1934. Tato komise byla v roce 1951 rozpuštěna a OSN převzala na sebe úkol podporovat mezinárodní spolupráci na tomto úseku. Ještě předtím, než zmíněná komise přenesla své závazky na Organizaci spojených národů, revidovala jejich text, který předložila 1. Kongresu OSN o prevenci, zločinnosti a zacházení s pachatelí, konaném v Ženevě v roce 1955. Kongres nová pravidla jednomyslně přijal a doporučil je ke schválení Hospodářské a sociální radě. Ta po další diskusi schválila v r. 1957

jejich znění tak, jak byla přijata 1. Kongresem (<http://spcp.prf.cuni.cz>). Standardní minimální pravidla obsahující minimální předpoklady, jež tato organizace považuje za žádoucí a nezbytné pro zacházení s odsouzenými, zvláště při prosazování disciplíny a v souvislosti s užíváním nástrojů omezování svobody ve věznicích. Tato pravidla přispívají k respektování ochrany základních práv uvězněných osob, jako projev vysokých morálních a filosofických hodnot vztahujících se k člověku a k jeho životu, čímž krom jiného inspirují pokrok a reformování podmínek ve vězeňství. Tyto pravidla také, slouží jako kritérium k hodnocení dosažené úrovně vězeňství v jednotlivých zemích (Kuchta, Válková a kol., 2005, s. 208).

Další důležité mezinárodní smlouvy týkající se trestu odnětí svobody a trestu obecně jsou: Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966, Evropská vězeňská pravidla z roku 1973 a Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984 (Kuchta, Válková a kol., 2005, s. 208). Důvodem pro vznik Evropských vězeňských pravidel a dalších mezinárodně uznávaných a platných norem upravujících výkon penitenciární praxe byla především negativní zkušenost Evropského společenství v průběhu druhé světové války.

Význam evropských vězeňských pravidel spočívá také v tom, že byly inspirací pro re-kodifikace v oblasti výkonu trestu v mnoha členských státech Rady Evropy. Platí to i pro Českou republiku. Ačkoli se Česká republika stala členským státem Rady Evropy až k 30. 6. 1993, již v roce 1991 bylo v Koncepti rozvoje vězeňství v ČR konstatováno, že evropská vězeňská pravidla lze považovat „za východisko reformy vězeňského prostředí v našich podmínkách“ (České vězeňství, 1998, č. 1.).

V roce 1918 přejímá Československá republika penitenciární systém z doby rakousko-uherského mocnářství. V té době měla republika sedm trestnic určených k výkonu trestů delších jednoho roku a doživotních, 36 věznic Sborových soudů určených k odpykání trestů od jednoho měsíce do jednoho roku a 388 věznic soudů okresních, určených k odpykání krátkých trestů přestupkových (České vězeňství, 2009, č. 1). V roce 1921 se započalo s přípravou nových právních předpisů a byl rovněž připraven vzdělávací kurz pro dozorce, kde vidíme snahu o zvyšování kvalifikace personálu věznic a zkvalitňování poskytované penitenciární péče.

Kladení důrazu na prevenci kriminality, vzdělávání mladistvých, posilování morálních a mravních principů, pojetí rovnoprávnosti nebo vyzdvihnutí významu rodiny a výchovy, jak ho popsal František Josef Řezáč, bylo hlavní myšlenkou zákona č. 48/1931 Sb. o trestním soudnictví nad mládeží. Tento zákon pozbývá platnosti v roce 1950, kdy ho nahrazuje nový trestní zákon č. 86/1950 Sb. a také trestní řád č. 87/1950 Sb., který již neřeší samostatně otázku delikvence mládeže.

Nový trestní zákon posuzuje trestné činy bez rozdílu věku, pouze zohledňuje uloženou výši trestu pro věkovou skupinu dospívajících. V tomto trestním zákonu se odráží principy používané na území tehdejšího Sovětského svazu. Směr, kterým se Československo ubírá v padesátých letech, vrací vývoj v oblasti penitenciární praxe zpět o několik desítek let, kdy nebylo hlavní myšlenkou sjednat v odsouzeném člověku nápravu, ale pouze ho potrestat za jeho delikty proti zákonu.

Jak uvádí Prof. Blahoslav Kraus „jednou z významných negativních skutečností, které poznamenaly vývoj sociální pedagogiky po r. 1948, bylo prohlášení sociologie za buržoazní pavědu. Byla-li pak oblast výchovy a vzdělání pojímána v těsném vztahu ke společensko-politickým poměrům, jak se tehdy dělo, celá pedagogika se zákonitě již ze své podstaty jevila jako sociální, a nebylo tedy třeba uvažovat o nějaké specifické disciplíně“ (Kraus, 2008, s. 16).

Vlivem politického tlaku současně stagnuje jak rozvoj sociální pedagogiky, tak i vývoj penitenciární praxe, ve které jsou aplikovány teoretické a praktické přístupy vycházející ze sociální pedagogiky.

Odsouzení jsou v této době rozdělováni podle třídní příslušnosti, nikoliv podle charakteru spáchaného trestného činu. Typické je využívání odsouzených jako levné pracovní síly, koncentrované v pracovních táborech s různým zaměřením, jako například těžba uranové rudy a jiné fyzicky náročné a vysoce rizikové práce.

V polovině šedesátých let, s nástupem platnosti nového zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody je zřejmý jistý posun vpřed v oblasti diferenciaci odsouzených,

kde se začíná zohledňovat charakter spáchaného trestného činu a nikoliv politická angažovanost a příslušnost ke společenské vrstvě.

Je ustanoven nový model třech základních nápravně výchovných skupin. Současně začínají ve věznicích působit pracovníci zabývající se pedagogickou, psychologickou a sociální problematikou. Založení Výzkumného ústavu penologického v roce 1967 skýtalo jistou možnost vývoje v oblasti penitenciární praxe. Působil v něm kolektiv psychologů, pedagogů a sociologů, kteří se zabývali možnostmi nápravy odsouzených ve výchovných ústavech a jejich resocializací. Výzkumný ústav penologický poskytoval vězeňským odborným pracovníkům celou řadu diagnostických a terapeutických metod, které se stále širší měrou mohly uplatňovat při zacházení s odsouzenými (Kýr, 1999). Bohužel v roce 1980 zrušen pro jeho údajnou neefektivnost. Až do roku 1993 jakýkoliv vývoj v oblasti penitenciární péče stagnuje.

3.6. Penitenciární praxe na území České republiky v jejím současném pojetí

Vznik penitenciární péče a vězenství obecně, tak jak jej vnímáme dnes, přichází společně s reformami, které nastaly po roce 1989 a pádu komunistického režimu. Tato vývojová fáze se nese v duchu humanizace a globalizace ve všech odvětvích spojených s legislativní a vězeňskou praxí na území našeho státu.

Výrazný pokrok lze spatřovat především v roce 1993, kdy nabyl platnosti zákon č. 555/1992 sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Současně se vstupem tohoto zákona v platnost se zrušil Sbor nápravné výchovy a vězeňství v České republice již dále nespravuje ministerstvo vnitra, ale spadá opět pod správu ministerstva spravedlnosti.

Vězeňské službě České republiky jsou v rámci její kompetence svěřeny zejména tyto úkoly:

a) spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,

- b) střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- c) prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění,
- d) provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody,
- e) zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,
- f) vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- g) provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby,
- h) vede evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,
- i) plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána,
- j) zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Institut vzdělávání, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby,
- k) poskytuje zdravotní péči osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby

zabezpečuje specializovanou zdravotní péči v mimovězeňských zdravotnických zařízeních,

l) prošetřuje vlastními pověřenými orgány trestnou činnost příslušníků; ve spolupráci s Policií České republiky se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody (Zákon č. 555/1992 Sb.).

Za tímto účelem jsou ustanoveny v rámci vězeňské služby funkce odborných pracovníků, kteří se společně s ostatními členy vězeňské služby podílejí na budování nové koncepce výkonu trestu odnětí svobody, na jejím zdokonalování a uplatňování v praxi. Výsledkem práce odborných zaměstnanců směřující k humanizaci a zefektivnění penitenciární péče se stává program zacházení. Program zacházení je prostředkem uplatňování získaných poznatků v praxi.

4. PROGRAM ZACHÁZENÍ A JEHO NÁPLŇ

Program zacházení definuje zákon 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody § 41 který uvádí:

(1) Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti.

(2) Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, případně lékařského posouzení a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného a její obsah je důvěrný.

(3) Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr.

(4) V rámci programu zacházení se pro odsouzeného nejméně 3 měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jeho samostatný způsob života.

(5) Při vypracování programu zacházení věznice podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení (Zákon 169/1999 Sb. ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů)

Program zacházení je nedílnou a podstatnou součástí penitenciární praxe, která se uskutečňuje ve velké míře, právě jeho plněním. Je také komplexním souborem teoretických a praktických přístupů ke konkrétnímu odsouzenému a prostředkem k jeho převýchově, resocializaci, a nápravě pomocí aplikace poznatků moderních humanitních vědních oborů.

Jeho plnění, nebo naopak neplnění má značný vliv na možnost podmíněného propuštění na svobodu a znovu začlenění dotyčného do společnosti. Výchozím materiálem pro účely rozhodování o zařazení vězňů do programu zacházení je pedagogicko-psychologické a sociální posouzení odsouzeného.

Odsouzený má právo si nechat program zacházení během svého pobytu ve vězení změnit (České vězeňství, 2004, č. 2, s. 34). Registrované církve a náboženské společnosti se podílejí na naplňování účelu výkonu trestu poskytováním duchovní péče, a to zejména podílem na uplatňování speciálních výchovných a zájmových aktivit programů zacházení (vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., § 71 písmeno f).

4.1. Umístování odsouzených do programu zacházení

Při nástupu odsouzeného do výkonu trestu, a jeho umístění na přijímací oddělení, je zpracována komplexní zpráva, která obsahuje diagnostické vyšetření a výsledky rozhodovacích procesů jednotlivých specialistů oddělení výkonu trestu (psychologa, speciálního pedagoga, sociální pracovníků, vychovatele nástupního oddělení). Na základě těchto podkladů je odsouzenému s jeho souhlasem stanoven individuální program zacházení (České vězeňství, 2004, č. 5)

Jak vyplývá z výročních zpráv věznic z roku 2007, je v současné době stanoveno více než 200 těchto programů zacházení rozčleněných do několika základních oblastí: pracovních, vzdělávacích, zájmových a volnočasových aktivit.

Hlavním smyslem uvedených aktivit je, vedle uspokojování kulturních a duchovních potřeb, zejména rozvoj osobnosti odsouzených a smysluplné využívání jejich volného času.

V rámci volnočasových aktivit jsou zajišťována i různá školení a také doškolovací kurzy, v jejichž rámci mají odsouzení možnost získat například řidičský průkaz na vysokozdvížné vozíky nebo svářečský průkaz.

Každý odsouzený je povinen podle Zákona č.169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody pracovat, pokud je mu práce přidělena a pokud jeho zdravotní stav odpovídá nárokům vykonávané práce. V současné době se Vězeňská služba potýká s problémem v oblasti zaměstnávání odsouzených, neboť nedisponuje potřebnými prostory, vybavením, a případné produkty nemají na dnešním trhu odbyt.

„Program zacházení nabízí odsouzeným ve věznicích možnost využití široké nabídky vzdělávacích aktivit, které zajišťují samotní zaměstnanci věznice a vzdělávací instituce, se kterými má pro tyto účely Ministerstvo spravedlnosti uzavřenou zvláštní smlouvu – od kurzů zaměřených na rozšiřování znalostí z oblasti přírodních a společenských věd, přes výuku světových jazyků a praktické zvládnutí technické administrativy až po možnost získání vysokoškolského vzdělání (České vězeňství, 2004, č. 1)

4.1.1 Minimální program zacházení

Snaha specialistů není vždy přijímána ze strany odsouzených kladně a někteří odsouzení jsou pasivní, nespolupracují, nebo projevují známky agresivity. V takovýchto případech a v případech, kdy zvolený program zacházení odsouzení neplní tak, jak jim bylo uloženo, se vnitřním řádem každé věznice stanovuje minimální program zacházení (České vězeňství, 2005, č. 2, s. 20).

V minimálním programu zacházení jsou uvedeny vhodné aktivity programu zacházení s ohledem na celkový rozvoj osobnosti odsouzeného a zejména potřebu udržet pracovní návyky – pracovní a sebeobslužné aktivity a vzdělávání odsouzených s ohledem na jejich schopnosti s individuálním přístupem odborných pracovníků.

Minimální program zacházení je nejčastěji plněn v této formě:

- a) Práce v údržbě pod dohledem zaměstnanců (mistrů): zedník, instalatér, stolař, sklenář, elektrikář
- b) Pomocné práce ve vězeňské kuchyni
- c) Úklidové práce v areálu věznice

- d) Údržba zeleně
- e) Výdej stravy na odděleních výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody
- f) Práce ve vězeňské prádelně

Je zde kladen důraz na dodržování pořádku, bezpečnosti a vnitřního řádu věznice. Umožněna je individuální zájmová činnost jako samostudium, četba, sledování televizních pořadů, návštěvy vězeňské knihovny a sportovní činnost v době vycházek, pouze však v době osobního volna a v době mimo plnění minimálního programu zacházení.

4.2. Program zacházení v závislosti na zařazení odsouzených do typu věznice

Pachatelé trestných činů jsou v současnosti zařazováni do určitého typu věznice na základě závažnosti spáchaného trestného činu, stupně společenské nebezpečnosti a narušení osobnosti. O zařazování do jednotlivých diferenciačních skupin rozhoduje na základě svých pravomocí soud. Rozhodnutí soudu musí být vždy v souladu se zákonem o výkonu trestu odnětí svobody. Umístění do určitého typu věznice předurčuje pozdější uskutečňování programu zacházení a práci speciálních pracovníků s odsouzeným. Výkon trestu odnětí svobody je realizován ve čtyřech základních skupinách, z nichž každá je charakteristická svými podmínkami a režimem.

Není podmínkou, aby odsouzení strávili celou dobu výkonu trestu ve stejné diferenciační skupině. Svým aktivním přístupem při plnění podmínek programu zacházení a celkovým dobrým chováním, mohou přispět k možnosti přeřazení do věznice s mírnějším režimem. Pokud odsouzený o přeřazení požádá, soud při svém rozhodování zohledňuje také doložená hodnocení odborných pracovníků, kteří se podílejí na plnění programu zacházení. Součástí předkládaných hodnocení jsou také doporučení.

4.2.1. Výkon trestu s Dohledem – diferenciační skupina A

Do věznic s diferenciační skupinou A se zařazují zejména prvotrestaní a to většinou pro trestné činy spáchané z nedbalosti.

Ve věznici s dohledem nejsou použity speciální stavebně technické prostředky, ani ozbrojené strážce k zabránění útěku odsouzených. Dohledem a kontrolou jsou pověřeni vychovatelé. Pohyb odsouzených v areálu věznice je prakticky bez omezení.

Přidělenou pracovní činnost vykonávají zpravidla mimo věznici. Jejich pracovní činnost a morálka jsou kontrolovány namátkově osobou vychovatele.

V mimopracovní době mají odsouzení možnost účasti na sportovních, kulturně vzdělávacích a výchovných aktivitách, mimo jiné je jim poskytnuta možnost účastnit se bohoslužeb.

Dostaví-li se za odsouzeným návštěva, je tato realizována bez přítomnosti pracovníka vězeňské služby a případně může být spojena, po schválení ředitelem věznice, s opuštěním areálu na nejdéle 24 hodin (Hájek, Medvědová, Holubová, 1991).

Charakteristickými znaky pro typ věznice s dohledem jsou v rámci penitenciární péče:

- a) minimální riziko stigmatizace odsouzeného vytržením ze společnosti
- b) vzhledem k mírným bezpečnostním opatřením je zde maximální možnost a prostor pro realizaci programu zacházení
- c) odsouzený je ve stálém kontaktu s vnějším prostředím, díky práci a dalším aktivitám mimo věznici

4.2.2. Výkon trestu s Dozorem – diferenciační skupina B

Do diferenciační skupiny B se zařazují osoby s uloženým nepodmíněným trestem za čin spáchaný z nedbalosti, které již ve výkonu trestu odnětí svobody byli a to pro trestný čin

úmyslný. Současně se zde setkáváme s pachateli úmyslných trestných činů, jejichž trest nepřesahuje trvání v délce dvou let.

Stejně jako ve věznicích typu A nejsou ani zde užívány speciální stavebně technické prostředky včetně ozbrojené stráže. Na dohledu a kontrole nad režimem se mimo vychovatelů podílejí také dozorcí.

Pohyb v prostorách věznice je organizován a dohledován zaměstnancem vězeňské služby.

Pracovní činnost odsouzených probíhá ve většině případů na nestřežených pracovištích mimo areál věznice pod dohledem zaměstnanců vězeňské služby.

V mimopracovní době může ředitel věznice v rámci plnění programu zacházení povolit pořádání akcí i mimo areál věznice.

Návštěvy odsouzených probíhají ve většině případů také bez speciálního dohledu.

Pro uskutečňování programu zacházení ve věznicích s dozorem jsou charakteristické znaky stejné jako u věznic s dohledem (Hájek, Medvědová, Holubová, 1991).

4.2.3. Výkon trestu s Ostrahou – diferenční skupina C

Věznice s ostrahou jsou charakteristické poměrně přísným režimem pro výkon trestu odnětí svobody. Z hlediska zařazení odsouzených lze konstatovat, že se zde setkáváme s pachateli úmyslných trestných činů, jejichž délka trestů nepřesahuje trvání dvou let v případě, kdy v minulosti byli pro úmyslný trestný čin již nepodmíněně odsouzeni. Současně platí pravidlo umístění pachatelů trestné činnosti s trestem odnětí svobody přesahujícím dva roky bez ohledu na to, zda byli, nebo nebyli pro úmyslný trestný čin již v minulosti odsouzeni. Zcela výjimečně jsou zde umístěni pachatelé trestných činů nedbalostních. Dá se říci, že ve věznicích s ostrahou jsou umístěny osoby, které nesplňují podmínky pro umístění do věznice s dohledem případně do věznice s dozorem, a současně povaha spáchaného

trestného činu není takového charakteru, aby soud uložil výkon trestu do věznice se zvýšenou ostrahou.

Věznice s ostrahou používají speciální stavebně technické prostředky a ozbrojené stráže, které slouží k zamezení útěku osoby z výkonu trestu odnětí svobody, stejně tak, jako k obraně před vnějším napadením (NGR č. 31/2006).

Pohyb odsouzených v areálu věznice je organizován a vždy pod dohledem zaměstnance vězeňské služby. Pouze výjimečně povoluje ředitel věznice volný pohyb odsouzených spojený s plněním pracovních úkolů.

Práce odsouzených probíhá zpravidla uvnitř věznice maximálně na vnějších střežených pracovištích.

Návštěvy umístěných odsouzených probíhají pod dohledem zaměstnanců vězeňské služby.

Plnění programu zacházení je podřízeno interním předpisům, které stanovují pravidla pro dodržování pořádku a bezpečnosti a směřují k ochraně života a zdraví zaměstnanců věznice stejně jako k ochraně společnosti, od které jsou odsouzení izolováni. Program zacházení jako součást penitenciární praxe je uskutečňován v areálu věznice (Hájek, Medvědová, Holubová, 1991).

4.2.4. Výkon trestu se zvýšenou ostrahou – diferenciační skupina D

Nejpřísnějším typem věznice, do kterého může být uložen výkon trestu, je věznice se zvýšenou ostrahou. Tato diferenciační skupina je charakteristická pro pachatele nejzávažnějších trestních činů. Setkáváme se zde s odsouzenými k doživotnímu trestu odnětí svobody, případně s odsouzenými k trestu výjimečnému (o rozsahu 15-25 let) dle zákona č. 140/1961 Sb. Zvláště nebezpeční recidivisté a odsouzení, kteří byli odsouzeni za zvlášť závažný trestný čin s délkou minimálně 8 let, jsou v těchto věznicích dislokováni taktéž. Charakteristickou skupinou odsouzených ve zvýšené ostraze jsou osoby s trestem uloženým

za úmyslný trestný čin, které v posledních pěti letech uprchly z výkonu vazby, nebo výkonu trestu odnětí svobody.

Společným znakem věznic typu C a typu D jsou speciální stavebně technické prostředky a ozbrojené strážce, které mají za úkol zamezit útěku odsouzených z výkonu trestu odnětí svobody.

Pohyb v areálu věznice je organizovaný a vždy pod dohledem mnohdy několika příslušníků Vězeňské služby. Mimo cely se odsouzení pohybují pouze ve zvláště odůvodněných případech spojených s předváděním k lékaři, za účelem eskorty, případně k provedení pravidelné vycházky.

Práce odsouzených probíhá vždy na celách, případně pracovištích uvnitř věznice. Práce musí mít vhodný charakter a povahu vzhledem k bezpečnosti ostatních osob. Práce probíhá vždy pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby.

Návštěvy odsouzených se konají bezpodmínečně za přítomnosti příslušníka vězeňské služby, případně v místnostech s vhodným stavebně technickým zabezpečením, které chrání zúčastněné osoby.

Program zacházení je realizován zcela individuálně a klade vysoké nároky na odborné pracovníky, kteří se na něm podílejí. Na prvním místě je vždy bezpečnost a ochrana zaměstnanců vězeňské služby, jejichž plnění vymezuje úzký prostor pro aplikaci volnočasových, výchovně vzdělávacích, a jiných druhů zájmové činnosti.

Možnosti nápravy a resocializace je, vzhledem k osobnostem odsouzených, v této diferenciační skupině velmi nízká, přesto je jí věnována nemalá pozornost ze strany pracovníků zabývajících se penitenciární péčí (Hájek, Medvědová, Holubová, 1991).

4.2.5. Výkon trestu mladistvých:

Charakteristickou skupinou odsouzených jsou mladiství. Mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku (Zákon č.218/2003 Sb., § 2).

Trestní opatření odnětí svobody se u mladistvých vykonává ve zvláštních odděleních věznic případně ve zvláštních věznicích pro mladistvé.

Pracovní zařazení mladistvých ve výkonu trestu odnětí svobody je možné, avšak nemá přednost před plněním povinné školní docházky. Školní docházku mladistvému je povinna zajistit věznice. Podrobnosti o výuce mladistvých jsou stanoveny přímo vyhláškou ministerstva spravedlnosti.

V programu zacházení je na prvním místě snaha o zajištění pracovní kvalifikace a samostatného způsobu života. Plnění stanoveného programu zacházení je pro mladistvé odsouzené povinné.

Návštěvy realizované u mladistvých delikventů jsou delší a frekventovanější, oproti dospělým odsouzeným. Nárokové balíčky s potravinami a věcmi osobní potřeby stejně jako i jiné výhody spojené s právy odsouzených mají mladiství s ohledem na svůj věk a povahu svých osobností možnost čerpat častěji.

Základním cílem penitenciární praxe s mladistvými je eliminovat negativní účinky izolace, která na ně působí a současně rozvíjet jejich sociální, emocionální a rozumové schopnosti.

Ve většině případů musí odborní pracovníci zaujmout k osobám mladistvých a plnění programu zacházení individuální přístup. Práce s touto skupinou odsouzených klade na pracovníky penitenciární praxe nejvyšší nároky.

4.2.6. Výkon trestu pro ženy

Zvláštní a odlišné od běžných přístupů k odsouzeným jsou formy zacházení se ženami. Přihlíží se k psychologickým a fyziologickým zvláštnostem žen a k jejich dalším potřebám. Toto je patrné zejména v přístupu k ženám těhotným, případně krátce po porodu a kojícím matkám.

Pro tyto účely je na území české republiky zřízena věznice pro výkon trestu ve Světlé nad Sázavou.

V ubytovacích prostorách odsouzených žen se vytvářejí podmínky pro praní osobního prádla, provádění drobných oprav osobních věcí, pro denní koupání a jiné činnosti spojené s běžnou péčí žen matek o děti.

Ve zvláštních případech může být odsouzené ženě na její žádost povoleno, aby ve výkonu trestu měla u sebe a starala se o své dítě zpravidla do tří let jeho věku. Před rozhodnutím o povolení péče o dítě přímo ve věznici si ředitel věznice vyžádá posouzení lékaře a klinického psychologa a orgánu sociální ochrany dětí, zda je umístění dítěte do věznice k matce v jeho prospěch. Svěření dítěte matce do péče v prostředí vězení může mít zcela zásadní vliv na rozvoj emocionální, sociální a psychické stránky osobnosti matky i dítěte. Pokud je dítě matce svěřeno, je tato povinna se o něj starat a veškeré činnosti s touto péčí spojené se stávají nedílnou součástí programu zacházení uskutečňovaného u odsouzených žen – matek. V rámci péče o dítě je odsouzeným ženám k dispozici odborný personál složený z lékaře pediatra, dětského vychovatele a ostatních pracovníků podílejících se na penitenciární praxi.

5. ÚKOLY ZAMĚSTNANCŮ PODÍLEJÍCÍCH SE NA VÝKONU PENITENCIÁRNÍ PRAXE

Zaměstnanci musí odpovědně plnit úkoly a povinnosti, které vyplývají z právních předpisů, tak, aby byl zabezpečen účel výkonu trestu. Musí důsledně respektovat lidskou a občanskou důstojnost odsouzených (Zákon č.555/1992 ve znění pozdějších předpisů).

Vůči odsouzeným uplatňují pouze ta omezující opatření, která jsou z hlediska bezpečnosti ochrany života a zdraví osob ve věznici nezbytně nutná.

Zaměstnanci při své činnosti jednájí tak, aby nezneužívali svého postavení k osobnímu prospěchu.

Důsledně zachovávají pravidla slušného chování a svým vystupováním a jednáním upevňují kázeň a pořádek.

V souladu s právním předpisem o ochraně osobních údajů zák. č. 101/2000 Sb. zpracovávají dokumentaci o péči poskytované odsouzeným v programu zacházení.

Zaměstnanci nesmí zneužívat svého postavení vůči odsouzeným k osobnímu prospěchu a při styku s nimi jsou povinni jim vykat.

Všichni zaměstnanci musí dohlížet nad dodržováním bezpečnostních zásad při styku s odsouzenými, zejména s ohledem na svoji bezpečnost (NGŘ č 82/2006).

5.1. Úkoly speciálního pedagoga

Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení výkonu vazby a trestu, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci.

Metodicky usměrňuje výkon práce vychovatelů a pedagogů volného času. Odpovídá, ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávy.

Speciální pedagog plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly:

Provádí pedagogickou diagnostiku a zpracovává pedagogické posouzení v rámci komplexní zprávy s příslušným doporučením pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jeho uvážení

Zpracovává v rámci měsíčního (týdenního) plánu přehled jednotlivých aktivit programu zacházení a společně s ostatními odbornými zaměstnanci stanoví konkrétní programy zacházení jednotlivým svěřeným odsouzeným a podílí se na vyhodnocování jejich účinnosti a aktualizaci

Podle svého odborného zaměření řídí a vede aktivity programu zacházení z oblasti speciálních výchovných nebo vzdělávacích aktivit.

Sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje, podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení.

Usměřuje metodicky v rámci své odbornosti vychovatele a pedagogy volného času v oblasti přípravy a vedení jednotlivých aktivit, průběžného hodnocení programu zacházení a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům

Aktivně se zúčastňuje jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence (odborných komisí), předkládá odborná stanoviska k přerazování

odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny.

Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených

Spolupracuje v součinnosti se sociálním pracovníkem se zákonným zástupcem mladistvého při řešení přípravy mladistvého na budoucí povolání, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikace, zabezpečuje všeobecné a odborné vzdělávání odsouzených v případě, že ve věznici není zřízeno školské vzdělávací středisko Středního odborného učiliště Vězeňské služby.

Je odborným garantem skladby knihovního fondu a výběru dalších médií z hlediska vhodnosti specifiky programů zacházení a účelu výkonu trestu

Provádí orientační pedagogické pohovory z podnětu odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků, poskytuje poradenskou pedagogickou pomoc v souladu s povahou daného případu a podmínkami, zabezpečuje individuální pedagogickou péči o odsouzené, kteří jsou v krizových psychických stavech

Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje z pedagogického hlediska příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci.

Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přerazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění (NGŘ č.16/2009).

5.2. Úkoly psychologa

Psycholog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u odsouzených odbornou psychologickou činnost a odbornou úroveň realizace programu zacházení ve standardním výkonu trestu a ve specializovaných odděleních. Stává se také odborným poradcem ředitele věznice v psychologických aspektech výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (odsouzených i zaměstnanců).

Psycholog plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly:

Diagnostikuje psychologicky v potřebné míře svěřené odsouzené, zpracovává jejich psychologické posouzení v rámci komplexní zprávy, včetně doporučení pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jeho uvážení

Podílí se na zpracovávání konkrétních programů zacházení jednotlivých odsouzených, na vyhodnocování jejich úspěšnosti a na navrhování změn programu zacházení

Stejně jako i ostatní specialisté vede osobně podle svého odborného zaměření nejméně jednu speciální výchovnou aktivitu programu zacházení a zajišťuje k tomu nezbytnou dokumentaci. Sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje

Metodicky usměrňuje v rámci své odbornosti vychovatele-terapeuty v oblasti přípravy a vedení jednotlivých aktivit a průběžného hodnocení programu zacházení

Podílí se v rámci celkové koncepce zacházení s odsouzenými, na zpracovávání projektů pro jednotlivé kategorie odsouzených při zachovávaní zásad vnější a vnitřní diferenciaci, na tvorbě skladby programů zacházení a jednotlivých speciálně výchovných aktivit

Zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence (odborných komisí), podává odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání odsouzených navrhuje jejich umístění do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesílených stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny.

Spolurozhoduje o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených

Provádí s odsouzenými orientačně psychologické pohovory z podnětu odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků, poskytuje poradenskou psychologickou pomoc, popřípadě péči, formou individuální nebo skupinové psychoterapie nebo s jejími prvky, a to podle povahy daného případu a podmínek

Má na starost psychodiagnostickou činnost u vytypovaných odsouzených na základě požadavků lékaře, popřípadě požadavku nadřízených služebních funkcionářů nebo vedoucích zaměstnanců.

Zabezpečuje individuální psychologickou péči o odsouzené, kteří odmítají stravu, sebepoškozují se, pokoušejí se o sebevraždu a o odsouzené, kteří jsou v krizových psychických stavech, v tomto směru spolupracuje s lékařem a z odborného hlediska odpovídá za chod krizového oddělení.

Podílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí a navrhuje příslušná opatření k jejich řešení, předcházení a eliminaci z psychologického hlediska, na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení jiného druhu, vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených

Podílí se na návrzích k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, o přeřazování a přemísťování odsouzených, povolování volného pobytu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikace a v rámci své

odbornosti na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům (NGŘ č.16/2009).

5.3. Úkoly sociologa

Sociolog je odborný zaměstnanec oddělení, který zajišťuje analytickou a poradenskou činnost na úseku personální práce, výkonu trestu a vnějších vztahů v rámci dislokace věznice.

Je odborným poradcem ředitele věznice v sociologických aspektech výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (zaměstnanců, odsouzených a osob uvnitř věznice).

Sociolog plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly

Provádí průběžné i cílené sledování a analýzu sociálních vztahů mezi odsouzenými, se zaměřením na neformální struktury odsouzených, mezi odsouzenými a zaměstnanci a mezi zaměstnanci, zjišťuje úroveň spolupráce vybraných zástupců odsouzených a zaměstnanců

Zjišťuje potřebné demografické údaje a na základě sociometrického šetření analyzuje souvislosti těchto dat s dalšími sociologickými daty, zpracovává metodiku a kritéria hodnocení členů pracovních týmů a skupin odsouzených, zaměřuje se na celkovou úroveň komunikace ve věznici a vede relevantní statistiku

Vyhodnocuje souvislosti výsledků své analytické a poradenské činnosti v oblasti sociální atmosféry ve věznici mezi odsouzenými s cílem zkvalitnění zacházení s odsouzenými a podmínek výkonu trestu

Podílí se, v rámci celkové koncepce zacházení s odsouzenými, na zpracovávání projektů pro jednotlivé kategorie odsouzených při zachování zásad vnější a vnitřní diferenciaci, na tvorbě skladby programů zacházení a jednotlivých speciálně výchovných aktivit

Vede osobně podle svého odborného zaměření nejméně jednu průběžnou aktivitu programu zacházení z oblasti speciálních výchovných aktivit, a zajišťuje k tomu nezbytnou dokumentaci. Sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje

Zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence (odborných komisí), podává odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání odsouzených navrhuje jejich umístění do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny.

Současně s ostatními specialisty se podílí na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených.

Zkoumá příčiny vzniku mimořádných událostí a navrhuje příslušná opatření k jejich řešení, předcházení a eliminaci ze sociologického hlediska, na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení jiného druhu, vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených

Podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům, na návrhu ubytování jednotlivých skupin a kategorií odsouzených, popřípadě jednotlivých odsouzených (NGŘ č.16/2009).

5.4. Úkoly sociálního pracovníka

Sociální pracovník je odborný zaměstnanec oddělení, jehož základním úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzených do

řádného občanského života. Při jejich realizaci dbá na zajištění a dodržení standardů kvality poskytování sociálních služeb.

Je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti sociálně právních aspektů výkonu trestu a v oblasti přechodu odsouzených do řádného občanského života.

Sociální pracovník při práci s odsouzenými plní samostatným tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly

Podílí se na vytváření koncepce zacházení s odsouzenými, programu zacházení a na zpracování návrhu vnitřní diferenciaci odsouzených

Zpracovává společně s ostatními odbornými zaměstnanci konkrétní programy zacházení svěřených odsouzených, přitom podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociální zabezpečení, podílí se na vyhodnocení účinnosti programů zacházení v oblasti své působnosti, navrhuje jejich změny.

Poskytuje samostatné sociálně právní poradenství, provádí výchovnou a poradenskou činnost pro odsouzené.

Je garantem kontinuální sociální práce, v jejímž rámci udržuje přímé pracovní kontakty s orgány státní správy, církvemi, charitativními a zájmovými občanskými sdruženími, v místě věznice a podle potřeby i v místě trvalého pobytu odsouzených.

Zprostředkovává příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí pravidelné sledování vývoje dítěte, o které odsouzená žena pečuje ve věznici.

Navazuje potřebné kontakty s blízkými osobami svěřených odsouzených, podílí se na řešení sociálních problémů, u mladistvých odsouzených si vyžádá v součinnosti se speciálním pedagogem, nepředcházeli výkonu trestu výkon vazby, opis zprávy orgánu péče o mládež.

V součinnosti se speciálním pedagogem požádá zákonného zástupce a příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí o vyjádření k formě a obsahu přípravy mladistvého na budoucí povolání. Podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, rekvalifikaci a vzdělávání.

Aktivně se zúčastňuje jednání poradních orgánů ředitele věznice včetně poradny drogové prevence (odborných komisí), předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny.

Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených.

Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje ze sociálního hlediska příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci.

Podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění

Spolu s ostatními odbornými pracovníky se podílí na zpracovávání konkrétních programů zacházení jednotlivých odsouzených, na vyhodnocování jejich úspěšnosti a na navrhování změn programu zacházení.

Podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům.

Podává v souladu s příslušnými předpisy, návrh na výše sociální výpomoci při výstupu z výkonu trestu (NGŘ č.16/2009).

5.5. Úkoly vychovatele

Vychovatel je členem týmu, jehož základním úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice.

Vychovatel je metodicky usměřňován speciálním pedagogem a plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly

Zná osobně a pedagogicky usměřňuje jemu svěřené odsouzené, zná sociální vztahy a skupinovou atmosféru v přidělené skupině

Zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice (odborných komisí) a veřejného zasedání soudu projednávajícího podmíněné propuštění nebo přearazení odsouzeného do jiného typu věznice

Vede osobní karty odsouzených, provádí v nich průběžné zápisy postihující probíhající naplňování účelu výkonu trestu u odsouzeného

Podílí se na hromadně organizovaných akcích, dbá na kázeň odsouzených, na pořádek a upravenost ubytovacích prostor a motivuje odsouzené k přiměřené estetické úpravě

Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, zpracovává návrhy na přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přearazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce

Má přehled o odsouzených mající sklony k sebepoškozování, útěkům, odsouzené vytypované jako možné objekty napadení nebo možné pachatele násilného jednání, odsouzené, kteří jsou vyšetřováni nebo obžalováni z další trestné činnosti, a ty, jimž by měl být nařízen další nepodmíněný trest odnětí svobody nebo přeměněn trest podmíněný na nepodmíněný, vytypovává odsouzené s aktuálními psychickými problémy a upozorňuje na ně odpovědné zaměstnance věznice.

Podílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí a navrhuje příslušná opatření k jejich řešení, předcházení a eliminaci

Spolupracuje s příslušníky vykonávajícími dozorní službu a předvádění odsouzených.

Podílí se na zajištění organizačního chodu oddělení tím, že u svěřených odsouzených

Vede početní a jmenný přehled, rozhoduje o jejich ubytování do jednotlivých ložnic nebo cel

Zabezpečuje kontrolu korespondence odsouzených a uskutečňování telefonických hovorů

Zabezpečuje realizaci práv odsouzených zejména na přijetí a odesílání korespondence a balíčků, na přijetí návštěv, provedení nákupů, vycházek a telefonických hovorů a k tomu vede příslušnou evidenci, vyjadřuje se k návrhu na přiznání a výši sociálního kapesného

Zprostředkovává vyřizování žádostí, stížností a podnětů a styk odsouzených s ostatními zaměstnanci věznice, pravidelně organizuje shromáždění odsouzených za účelem projednávání otázek souvisejících s jejich životem ve věznici

Navštěvuje pravidelně pracoviště svěřených odsouzených s cílem zajištění potřebné spolupráce s mistry při komplexní realizaci zacházení

Zabezpečuje přístup odsouzených k právním předpisům upravujícím výkon trestu a k vnitřnímu řádu věznice

Předkládá požadavky na materiálně technické vybavení ubytovacích prostor, zabezpečení chodu jemu svěřeného úseku a na odstraňování zjištěných závad a nedostatků

Realizuje v příjmovém oddělení poučení odsouzených o právech a povinnostech podle zákona, vyhlášky a seznamuje je s vnitřním řádem věznice, organizačně zajišťuje proškolení odsouzených z předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, o požární ochraně a hygienických zásadách, zabezpečuje příslušné podklady pro dispečerské hlášení, zaznamenávání chování a jednání odsouzených do osobní karty včetně upozornění na eventuální specifiku osobnosti odsouzeného

Zpracovává v nástupním oddělení ve spolupráci s odbornými zaměstnanci plán instruktážních a zájmových aktivit tohoto oddělení a podílí se na jejich realizaci, provádí poučení odsouzených o právech a povinnostech podle zákona, vyhlášky a seznamuje je s vnitřním řádem věznice, organizačně zajišťuje proškolení odsouzených z předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, o požární ochraně a hygienických zásadách, připravuje podklady pro jednání odborné komise, zaznamenává chování a jednání odsouzených do osobní karty včetně upozornění na eventuální specifiku osobnosti odsouzeného (NGŘ č.16/2009).

5.6. Úkoly vychovatele - terapeuta

Vychovatel-terapeut je odborný zaměstnanec oddělení, který realizuje individuální a skupinové terapie v rámci terapeutických programů, a to přednostně ve specializovaných odděleních a jako ostatní pracovníci je přímo podřízen vedoucímu oddělení a je metodicky usměřován psychologem.

V rámci celkové koncepce zacházení s odsouzenými se podílí na zpracování projektů pro jednotlivé kategorie odsouzených při zachování zásad vnější a vnitřní diferenciaci, na tvorbě skladby programu zacházení a jednotlivých speciálních výchovných aktivit.

Za speciální výchovné aktivity vychovatele-terapeuta se považují terapeutické aktivity

- a) zaměřené na práci s trestnou činností
- b) zaměřené na redukci poruchy
- c) podpůrně zaměřené na redukci poruchy (tzv. podpůrná skupinová aktivita, např. terapeutická práce s keramikou, výtvarné techniky, relaxace, muzikoterapie)

Terapeutickou hodinou se rozumí individuální a skupinové terapie s odsouzeným (skupinou odsouzených) v rozsahu 90 minut, přičemž pro přímou práci je vyčleněna polovina této doby. Druhá polovina této doby je určena pro přípravu a vyhodnocení (NGŘ č.16/2009).

Vychovatel-terapeut plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly:

- a) volí adekvátní obsah, formy, metody a přístup ke specifickým kategoriím odsouzených
- b) vede nejméně jednu terapeutickou aktivitu zaměřenou na práci s trestnou činností a nejméně jednu zaměřenou na redukci poruchy
- c) týdně uskuteční nejméně 12 terapeutických hodin, z toho nejméně 8 formou skupinové terapie v rámci aktivit zaměřených na práci s trestnou činností a zaměřených na redukci poruchy. Tyto aktivity realizuje v průběhu celého týdne včetně dnů pracovního volna a klidu
- d) sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, informuje vychovatele a psychologa o důležitých skutečnostech
- e) podílí se v rámci své odbornosti na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům
- f) spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje ze sociální hlediska příslušná opatření vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci

5.7. Úkoly pedagoga volného času

Základním úkolem pedagoga volného času je realizace individuální a skupinové, zájmové a sebeobslužné, eventuálně podle odbornosti a kvalifikace i terapeutické, zejména rukodělné, sportovní a kulturní činnosti s odsouzenými.

Pedagog volného času je přímo podřízen vedoucímu oddělení a je metodicky usměrňován speciálním pedagogem (NGŘ č.16/2009).

Pedagog volného času plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly:

- a) podílí se na přípravě a realizaci zacházení s odsouzenými
- b) vede osobně nejméně čtyři průběžné aktivity programů zacházení, rozložené v celém průběhu týdne, včetně dnů pracovního volna a klidu
- c) organizuje a realizuje pro odsouzené ve spolupráci s ostatními zaměstnanci oddělení hromadné akce volnočasového charakteru
- d) sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, informuje ostatní zaměstnance o důležitých skutečnostech
- e) podílí se v rámci své odbornosti na zpracovávání průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům
- f) spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. VYMEZENÍ PROCESU, PŘI KTERÉM VZNIKÁ PROGRAM ZACHÁZENÍ

Jako zaměstnanec VSČR a s ohledem, že se jedná o odsouzeného, jsem měl jeho souhlas s provedením pozorování, k rozhovoru a vyplněním dotazníku. Vedením Vazební věznice a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno mi bylo povoleno studium spisů a dokumentace s příslibem, že neuvedu jméno, nebo údaje, které by mohly být v rozporu s bezpečností a ochranou osobních dat a údajů. Proto na místo jména používám termín odsouzený.

Pedagogické, psychologické a sociální posouzení odsouzeného je výchozím materiálem pro rozhodování odborných pracovníků k vytvoření individuálního programu zacházení, do kterého bude dotýčný s ohledem na jeho osobnostní charakteristiku a možnosti zařazen.

Z důvodu nemožnosti kopírovat a vynášet citlivé osobní údaje o odsouzeném jsem nemohl jako přílohu vložit výpis z dokumentace vězněné osoby nebo části osobního spisu, na jejichž studium se při vypracovávání odvolávám. Aby byla zajištěna anonymita, jména a data osob jsou změněna nebo vynechána.

7. CÍLE TVORBY PROGRAMU ZACHÁZENÍ

Cílem vytvoření programu zacházení je ucelený soubor teoretických a praktických přístupů, které budou uplatňovány vzhledem k osobě odsouzeného po dobu výkonu trestu odnětí svobody. Program zacházení se stává prostředkem k jeho převýchově, resocializaci, a nápravě pomocí aplikace poznatků moderních humanitních vědních oborů. Jeho plnění, nebo naopak neplnění má značný vliv na možnost podmíněného propuštění na svobodu a znovu začlenění dotyčného do společnosti. Program zacházení je realizován s ohledem na plnění účelu trestu dle možností Vězeňské služby České republiky.

Pro vytvoření efektivního programu zacházení je nezbytné přistupovat pečlivě ke zpracovávání a vyhodnocování údajů o odsouzeném, aby byly výchozí doporučení s ohledem na možnost resocializace a nápravy jeho osobnosti maximálně účinná.

Odsouzeného, se kterým jsem pracoval, a s nímž jsem vedl rozhovor, jsem si nevybíral, ale mi byl takřkajíc přidělen.

8. PODKLADY PRO VYPRACOVÁNÍ KOMPLEXNÍ ZPRÁVY O ODSOUZENÉM

Jako metody, které mi sloužily k získání údajů o odsouzeném, z hlediska psychologického jsem použil:

1. Rozhovor
2. Pozorování

Metody sloužící k posouzení odsouzeného z hlediska pedagogického byly:

1. Pozorování
2. Analýza dokumentů
3. Rozhovor
4. Studium spisové dokumentace

Metody použité pro posouzení odsouzeného z pohledu sociálního:

1. Pozorování
2. Rozhovor
3. Studium spisové dokumentace

S ohledem na zákaz vnášení záznamových zařízení do objektů Vězeňské služby České republiky jsem neměl možnost rozhovor nahrávat. Z tohoto důvodu jsem volil dotazy řízeného rozhovoru tak, aby odpovědi byly krátké a výstižné.

Některé otázky v rozhovoru se částečně překrývají s otázkami v dotazníku a do rozhovoru jsem je zařadil, abych měl znění odpovědí na ně obohacený o verbální a neverbální projev dotyčného.

.9. VYPRACOVÁNÍ KOMPLEXNÍ ZPRÁVY O ODSOUZENÉM

Psychologické posouzení

Relevantní poznatky z pozorování:

Vitální, energický, živý, uspokojivé držení těla, spíše vysoký, štíhlý. Odsouzený má zanedbaný chrup, je otevřený, jistý a sebevědomý, rozhodný, všemu dobře rozumí, úkolům se přizpůsobuje rychle, je schopen soustředění po celou dobu rozhovoru. Tělesné pohyby má koordinované, způsob činnosti systematický, tempo stejnoměrné.

Významná anamnestická data a jejich souvislosti s trestnou činností:

Odsouzený se narodil ve Znojmě a vyrůstal v úplné rodině společně se staršími bratry Michalem (1975) a Petrem (1977). Výchovu a vztahy v rodině v období dětství a dospívání hodnotí jako dobré. Celkově hodnotí manželství rodičů jako harmonické a klidné. Matka Marie (nar. 1952) je již v důchodu, otec Jaroslav (nar. 1951) je v invalidním důchodu. Psychiatrickou a kriminální rodinnou zátěž odsouzený popírá.

Odsouzený je svobodný, bezdětný. Před nástupem do výkonu trestu udržoval vztah s přítelkyní Markétou (nar. 1989), která je nezaměstnaná. Ve věznici hodlá udržovat písemný a návštěvní kontakt s rodiči, bratry a přítelkyní.

Po ukončení základní povinné školní docházky absolvoval studium na SOU v oboru opravář zemědělských strojů. Po vyučení se přihlásil na nástavbové studium, které ukončil po roce a čtvrt. Pracoval na lisu jako dělník, dále jako seřizovač, řidič MHD. Před nástupem do VTOS pracoval jako vazač železobetonových armatur.

Základní vojenskou službu zahájil, ale ukončil po půl roce ze zdravotních důvodů.

Návyky a závislosti:

Alkohol požívá příležitostně, kuřák (20-30), v minulosti experimentálně vyzkoušel drogy – závislost popírá.

Zájmy a záliby:

Odsouzený má rád procházky v přírodě a péči o zvířata, zejména psy.

Analýza postoje k TČ, přijetí viny:

Odsouzený byl dosud 3 x soudně trestán, ve VTOS je poprvé, do VTOS byl předveden. Aktuálně je odsouzen za trestný čin podle § 223/1,2, 247/1b s délkou trestu OS ve výši 122 dnů +6 měsíců přeměna PO. Odsouzený svou vinu uznává a rozsudek akceptuje jako spravedlivý. Trestná činnost byla spáchána pod vlivem alkoholu. Jako příčinu svého trestního jednání uvádí nezodpovědnost a neuvážlivost.

Motivace k řešení

Je si svých problémů vědom, vnímá je správně, chce je řešit, umí je řešit, celková míra odhodlání řešit situaci.

Odsouzený přiznává svou vinu a sebekriticky hodnotí svůj podíl na současné situaci. Sám však není schopen svůj život zásadně změnit. Ubytování po výkonu trestu bude mít zajištěné u rodičů, zaměstnání si bude hledat.

Doporučení k programu zacházení:

- a) zvyšovat právní vědomí odsouzeného a vést jej k získání korektivní zkušenosti z vykonaného trestu odnětí svobody
- b) zodpovědným přístupem předcházet trestním sankcím a dalším negativním dopadům
- c) formovat přiměřená očekávání do budoucnosti
- d) upevňovat kladné sociální a emocionální vazby, zejména k rodičům a přítelkyni
- e) riziko konfliktu s ostatními odsouzenými v kolektivu – střední

f) riziko selhání v případě udělení volné vycházky, přerušení výkonu trestu odnětí svobody - střední

Posouzení z pedagogického hlediska

Soudně trestán v minulosti – 3x, ve VTOS poprvé, §247,223, ostatní – viz spis. Svou vinu odsouzený uznává, rozsudek trestu odnětí svobody akceptuje, zdá se mu spravedlivý. Příčinu svého trestného činu vidí v nešťastných souvislostech, naivitě.

Odsouzený se narodil ve Znojmě, vyrůstal v úplné společně se sourozenci Michalem (34) a Petrem (32). Vztahy v rodině, výchovu hodnotí jako dobré, manželství rodičů vnímá jako normální. Matka Marie (57) je ve starobním důchodě, otec Jaroslav (58) je v invalidním důchodu.

Psychiatrickou a kriminální zátěž v rodině popírá.

Odsouzený se v případě mezní zátěže, při situačním stresu, snažil podle svých slov chovat neagresivně, veškeré konflikty by chtěl řešit smírem. Svoji trestnou činnost se snaží vnímat objektivně, chyby ve svém konání přiznává.

Odsouzený je svobodný, bezdětný, před VTOS žil ve společné domácnosti s družkou, v současnosti nezaměstnanou.

Ve VTOS chce udržovat písemný i návštěvní kontakt s družkou, matkou, bratry.

Jmenovaný po ukončení povinné školní docházky zahájil studium na SOU, obor opravář zemědělských strojů, po vyučení se přihlásil na nástavbové studium, kvůli autonehodě a zameškaným hodinám však studium přerušil ve druhém ročníku, několik měsíců byl hlášen na Úřadu práce, nastoupil základní vojenskou službu, ze které byl po půlroce propuštěn ze zdravotních důvodů (astma), dále pracoval u lisu jako dělník, seřizovač, nějakou dobu nezaměstnaný, poté jako řidič MHD, před nástupem do VTOS pracoval jako vazač železobetonových armatur.

Zájem o práci má, pracovní návyky jsou na přijatelné úrovni. Má schopnost sebeovládání, dobře se zapojil do kolektivu.

Odsouzený požívá alkohol příležitostně, kuřák (20-30), zkušenosti s drogou v minulosti nepopírá a automaty dle svého tvrzení nehraje.

K jeho zálibám patří procházky v přírodě a kynologie.

Jmenovaný má zájem o nabízené alternativy programu zacházení, hlavně zařazení do pracovního procesu a volnočasových aktivit.

Doporučení k programu zacházení:

Doporučuji standardní, klidný přístup. Byl poučen a seznámen s možností pohovoru se specialisty v případě problémů a potíží.

- a) U odsouzeného lze předpokládat (i dle vlastních komentářů k specifickým zátěžovým situacím), že v krizových, zátěžových situacích bude mít tendenci ke smíru, klidu s racionálním přístupem k řešení vzniklé situace na oddíle. Má schopnost sebeovládání, lze téměř vyloučit agresi a impulsivní chování v případě mezní zátěže. Doporučuji standardní, klidný přístup.
- b) Zvyšování právního vědomí, akceptace trestu a poučení z vlastní životní zkušenosti.
- c) Zapojit do nabídky zájmových aktivit PZ, smysluplně trávit osobní volno.
- d) Při individuálních pohovorech, sociálně právním poradenství preventivně působit, poukázat na jeho společensky protizákonné jednání se všemi trestně právními důsledky.
- e) Podporovat návštěvní a písemný kontakt s družkou, rodiči, bratry.

Sociální posouzení

Aktuální sociální situace

Vnější sociální projev: slušný, upravený

Způsobilost k právním úkonům: v plném rozsahu

Předcházející kontakty s koordinátorem sociální péče: neměl

Rodinný stav: svobodný

Počet nezaopatřených dětí: 0

Trvalé bydliště: XXX
Přechodné bydliště: XXX
Významné kontakty mimo rodinu: přítelkyně Markéta
Kontaktní adresa: matka XXX
Vzdělání: 9 tříd ZŠ, SOU opravář zemědělských strojů
Zaměstnání: vazač železobetonových armatur
Úřad práce: byl v evidenci
Stav pohledávek: soudní výlohy a náklady na výkon trestu

Osobní a rodinná anamnéza:

Jmenovaný se narodil ve Znojmě. Vyrůstal v úplné rodině spolu se dvěma staršími bratry Michalem (1975) a Petrem (1977). Výchovu a vztahy v rodině hodnotí ods. jako dobré. Se sourozenci se stýká. Po vyučení se přihlásil na nástavbové studium, které ukončil po roce a čtvrt. Byl hlášen na úřadě práce. Nastoupil základní vojenskou službu, ze které byl po půl roce propuštěn – astma, vykřičená páteř. Pracoval na lisu jako dělník, dále jako seřizovač, chvíli byl bez práce, dále pracoval jako řidič MHD 3 roky.

Před nástupem trestu pracoval jako vazač železobetonových armatur. Odsouzený má přítelkyni Markétu (1989), v současné době je bez práce, znají se půl roku.

Rodiče: matka Marie (1952) je v důchodu, otec Jaroslav (1951) je v invalidním důchodu. Manželství rodičů je spokojené, problémy v rodině nebyly, soudně trestán kromě jmenovaného nebyl nikdo.

Ve věznicí se bude snažit udržovat písemný a návštěvní kontakt s rodiči, bratry a přítelkyní.

Návyky a závislosti:

Alkohol pije příležitostně, kouří 20-30 cigaret denně, drogy kdysi zkusil, automaty nehraje.

Zajištění po výkonu trestu odnětí svobody

Ubytování: má zajištěno u rodičů

Zaměstnání: zatím neví

Doklady: OP platný 26.9.2017

Zájmy, záliby:

Procházky v přírodě, kynologie, práce - všestranný.

Odsouzený byl seznámen s možností v případě sociálních problémů požádat o pomoc sociální pracovníky.

Motivace k řešení situace ve výkonu trestu

Je si svých problémů vědom, vnímá je správně, chce je řešit

Trestná činnost:

V současné době ve výkonu trestu pro trestný čin dle § 223/1,2, 247/1b trest 122 dnů obecně prospěšných prací + 6 měsíců přeměna. Záznamy v rejstříku trestů - 3

Do výkonu trestu byl předveden 23.2.2009, bude žádat podmíněné propuštění.

Lhůta pro podmíněné propuštění 25.7.2009

Plánovaný konec trestu 25.12.2009

Doporučení k programu zacházení:

- a) Posilovat právní vědomí – způsobilost k právním úkonům
- b) Zvyšovat pocit odpovědnosti za svoje jednání a chování
- c) Udržovat písemný a návštěvní kontakt s rodinou a přítelkyní
- d) Vytvářet si podmínky pro možné podmíněné propuštění
- e) Zařadit se do zájmových aktivit na oddělení VTOS
- f) V případě potřeby sociálně právní poradenství

10. PROGRAM ZACHÁZENÍ VE VTOS

Kód vězně:

Příjmení:

Jméno:

	Cíle programu	- zvyšování právního vědomí - pravidelnými návštěvami udržení sociálních vztahů, - bezkonfliktní chování ve Výkonu trestu, zapojení do aktivit programu zacházení, - pracovním zařazením prohlubování pracovních návyků
1.	Pracovní aktivity pracovně zařadit v rámci věznice	- kuchyň - výpomocné činnosti pro vězňaci - úklidová činnost na oddělení
2.	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0	- nestanoveny
3.	Speciálně výchovné aktivity	- adaptační kurz - dle potřeby konzultace se specialisty oddělení výkonu trestu odněti svobody
4.	Zájmové aktivity	- návštěvní kontakt s družkou, matkou - písemný kontakt s příbuznými
5.	Oblast utváření vnějších vztahů	- návštěvní kontakt s družkou, matkou - písemný kontakt s příbuznými

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
	speciálně výchovné	Adaptační kurz
	zájmové	Kroužek pohybový

Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit datum	..... podpis odsouzeného
datum	..... podpis speciálního pedagoga
datum Schvaluji:	..... podpis ŘV /I.ZŘV

11. ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI

Získané materiály o odsouzeném byly zpracovány do posouzení jednotlivých odborných zaměstnanců. Výsledkem všech výše uvedených posouzení je komplexní zpráva o odsouzeném, která popisuje odsouzeného z hlediska jeho osobnostních charakteristik, mapuje postoje k trestné činnosti a postoje k výkonu trestu. Dále zhodnocuje jeho motivaci k optimálnímu znovu začlenění do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a zvažuje možná rizika. Stanovení konkrétního programu zacházení je vysoce individuální a jeho cílem je zohlednit potřeby a možnosti odsouzeného. Individuálně sestavený program zacházení umožňuje optimální působení na odsouzeného, rozvoj jeho žádoucích postojů a chování při procesu jeho reintegrace do společnosti. Praktická část splnila svůj účel. Za použití teoretických přístupů a poté praktické činnosti (sběrem a vyhodnocením materiálů) byl odsouzenému nabídnut vysoce individuální program zacházení, který by se v penitenciární praxi jistě stal hodnotným pomocníkem při procesu jeho nápravy a výchovy.

ZÁVĚR

Během vypracovávání bakalářské práce jsem se zaměřil na téma: „Penitenciární praxe z pohledu sociální pedagogiky v současnosti a v historii.“ Penitenciární praxe a péče je velmi aktuální téma a dnešní vědní obory spolupracují v přístupu k této problematice. Trestná činnost ohrožuje společnost, a proto je nutné věnovat odsouzeným v penitenciární praxi nemalou pozornost.

V teoretické části se věnuji vymezení termínu penitenciární praxe, dále místa, kde se nejčastěji setkává penitenciární teorie s praxí. Jsou to věznice, vazební věznice a ústavy pro výkon zabezpečovací detence. V první kapitole je zdůrazněna důležitost přístupu k odsouzeným z hlediska edukačních a pracovních aktivit. Pomoc odsouzeným je poskytována kvalifikovaným personálem a realizována citlivým a individuálním způsobem s ohledem na jejich individuální potřeby a možnosti. Cílem penitenciární praxe je snaha o nápravu, převýchovu a resocializaci odsouzených, nebo obviněných. Ke konci kapitoly je konstatováno, že v současnosti je penitenciární péče kvalitní a vykonávána odbornými pracovníky.

V další části práce je definován trest, trestání a morální aspekty, které ve společnosti často vedly k nelidským přístupům vzhledem k odsouzeným, nebo obviněným. Je zde zdůrazněno současné pojetí trestu a jeho účelu jako prostředku nápravy a nikoliv pomsty.

Další části práce pojednávají o trestu, trestání a výkonu penitenciární praxe z pohledu historického vývoje společnosti. Chápání trestu se s vývojem společnosti diametrálně lišilo a společnost vždy sama určovala, co je a co není trestným činem. Společným znakem pro trestání v historii nebyla pouze krutost, ale i účel trestu a trestání. Odplata, pomsta a zastrašení byly hlavní znaky trestní praxe až do novověku, kdy pod tíhou společenských změn dochází ke značné liberalizaci. V této době je již výkon trestu nejenom způsobem, kterým společnost trestá delikventy, ale stává se současně institucí, ve které se usiluje o nápravu, výchovu a vzdělávání odsouzených s cílem je navrátit do společnosti. V práci jsou zohledněny důležité společenské změny, které měnily pohled tehdejší společnosti na penitenciární praxi v rámci České republiky ale především Evropy. Práce se zaměřuje také na zmapování období po roce 1989, kdy došlo v penitenciární praxi podstatným pozitivním změnám. Rok 1993 znamená

pro sociální pedagogiku a další humanitní vědní obory znamená obrození. Nový zákon o vězeňské službě přinesl do penitenciární praxe podstatné zlepšení a trend kvalitní péče o odsouzené, je ve vězeňské službě i dnes.

Jako nejdůležitější součást kvalitní penitenciární péče spatřuje tato práce individuální přístup k odsouzeným, s ohledem na jejich potřeby a možnosti spojeným s tvorbou programu zacházení.

V práci je podtržena důležitost vypracování kvalitních a individuálních programů zacházení. V praktické části bakalářské práci je praktická ukázka tvorby individuálního programu zacházení.

RESUMÉ

Bakalářská práce s názvem „Penitenciární praxe z pohledu sociální pedagogiky v historii a v současnosti“ se zabývá problematikou penitenciární praxe z pohledu humanitních vědních oborů s ohledem na historický vývoj péče o odsouzené.

Práce sestává ze dvou částí: teoretické a praktické. Část teoretická se zabývá vymezením pojmů, které souvisí s penitenciární praxí, a v časové ose nahlíží na pojetí trestu, trestání. Popisuje činnosti pracovníků působících ve výkonu trestu odnětí svobody. Práce popisuje důležité procesy, při kterých vzniká takzvaný program zacházení jako hlavní náplň penitenciární praxe v současnosti.

V praktické části se na konkrétním případě aplikují poznatky odborných pracovníků a je vytvořen program zacházení.

První kapitola vymezuje pojem penitenciární praxe a popisuje její cíle. Popisuje prostředí, ve kterém se uskutečňuje a jmenuje pracovníky, kteří se na realizaci penitenciární praxe podílí.

Druhá kapitola rozebírá morální a právní aspekty trestu a trestání a soudobé vnímání institutu trestu.

Třetí kapitola rozebírá podrobněji vývoj penitenciární práce od nejstarší historie po současnost se zřetelem na společenské změny, které změnily přístup k odsouzeným a obviněným.

Čtvrtá kapitola popisuje program zacházení a zákonitosti, podle kterých se odsouzení umisťují do různých typů věznic.

Poslední, pátá kapitola, obsahuje výčet odborných pracovníků, zaměstnaných ve věznicích, kteří se podílejí na resocializačním procesu, popisuje jejich povinnosti.

V kapitole šesté práce pojednává o způsobu sběru a vyhodnocování údajů, které jsou použity při vytváření programu zacházení.

V sedmé kapitole jsou zdůrazněny praktické aspekty důležitosti programu zacházení.

Osmá kapitola dokumentuje metody, které byly použity při sběru a vyhodnocování údajů.

Devátá kapitola obsahuje dílčí závěry z posouzení a obsahuje doporučení pro zvolení vhodného programu zacházení.

V desáté kapitole je konkrétnímu odsouzenému vytvořen individuální program zacházení.

Jedenáctá kapitola shrnuje výsledek praktické části vzhledem k praktické užitnosti.

Poslední dvanáctá kapitola je stručným shrnutím celé bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se věnuje tématu penitenciární praxe. Dokumentuje na příkladech rozdílný přístup, jakým bylo nahlíženo na trest, trestání a péči o odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody z pohledu vývoje lidské společnosti. Komentuje současný stav penitenciární praxe na území České republiky. Práce pojednává o možnostech a povinnostech zaměstnanců, kteří participují na penitenciární praxi.

V praktické části je na konkrétním odsouzeném demonstrován proces, kterým odsouzený prochází po nástupu do výkonu trestu odnětí svobody a při kterém je mu podle jeho potřeb a možností vytvořen individuální program zacházení. Součástí práce jsou závěry z teoretické a praktické části, které shrnují to podstatné.

Klíčová slova:

Penitenciární praxe, trest, trestání, odsouzený, výkon trestu, výkon trestu odnětí svobody, věznice, vězeňská služba české republiky, péče o odsouzené, odborní pracovníci, penitenciární péče, péče o odsouzené, program zacházení.

ANNOTATION

Bachelor's thesis focuses on penitenciar practice. Documented examples of a different approach, which has seen the punishment, punishment, and sentenced in the care of the prisons from the perspective of the development of human society. Penitenciární comments on the current state of practice in the Czech Republic. The work deals with the possibilities and responsibilities of employees who participate in penitenciar practice. In the practical part is sentenced to a particular demonstrated the process by which the person goes through after entering the prisons, and in which it is according to its needs and the possibility of creating an individual treatment program. Part of the work are the findings from theoretical and practical parts, which summarize relevant.

Keywords:

Penitenciar practice, punishment, punishment, person, execution, prison, Prison Service of Czech Republic, care sentenced, professionals, penitenciar care, care for the convicted, the treatment program.

SEZNAM LITERATURY

- 1) LYONS, L.: Historie trestu, 1.vydání 2004 ISBN 80-7352-021-4
- 2) Jodl, M.: *Teorie elity a problém elity*, Victoria Publishing, Praha 1994
- 3) http://cs.wikipedia.org/wiki/Uk%C5%99i%C5%BEov%C3%A1n%C3%AD_ukri%C5%BEov%C3%A1n%C3%AD
- 4) WETZKY, Karl von. *Bůh tomu chce : Češi a Moravané na 3. křížové výpravě do Svaté země*. Brno : Moba, 1998. ISBN 80-7173-917-0. s. 162-163.
- 5) Karel Malý, Florian Sivák: *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, Jinočany, 1993
- 6) Michel Foucault, *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*, Dauphin, 2000, 48
- 7) Kýr, A.: *Památník Pankrác, Vězeňská služba České republiky*, Praha 1999, s. 6.
- 8) Čížek, K.: *Trestní právo policejní*, Otto, Praha, 1882, s. 67.
- 9) Francek, J.: *Zločin a trest v čes. Dějinách*, Rybka Publishers, Praha 1999.
- 10) Uhlík, J.: *F. J. Řezáč – reformátor vězeňství a školství v 19. století*, VSČR, Praha 1997.
- 11) MATOUŠEK, Oldřich, Kroftová, Andrea: *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. 335 s. ISBN-80-717-8771-X
- 12) *Kalvodová, V. Evropská vězeňská pravidla. Časopis pro právní vědu a praxi, 1997, č.1, s. 91.*
- 13) <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/smpre.htm>
- 14) Kuchta, J., Válková, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, 1. vydání, Praha, C.H.Beck, 2005, s. 208
- 15) http://www.cojeco.cz/index.php?s_term=&s_lang=2&detail=1&id_desc=79430
- 16) *Zákon 11/1918 Sb. Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého*
- 17) <http://cs.wikipedia.org/wiki/Trest>
- 18) <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/nulla-poena-sine-lege>
- 19) HÁJEK, S. – MEDVĚDOVÁ, D. – HOLUBOVÁ, O.: *Srovnávací penologická studie Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, Evropských vězeňských pravidel, Listiny základních práv a svobod (Ústavní zákon ze dne 9. ledna 1991) a návrhu Řádu výkonu trestu odnětí svobody v nápravně výchovných ústavech ČR. Bulletin studijní a výzkumné skupiny ředitelství SNV ČR, Praha 1991*
- 20) **555/1992 Sb. Zákon České národní rady ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky**

- 21) http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vn%C3%AD_norma#Hypot vyhledáno 01.03.09
- 22) http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vn%C3%AD_norma#Sankce vyhledáno 01.03.09
- 23) http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vn%C3%AD_norma#Dispozice vyhledáno 01.03.09
- 24) Kraus, B. Základy sociální pedagogiky, 1. Vydání, Praha, Portál, s.r.o. 2008
- 25) Čírtková, L., Červinka, F., Forenzní psychologie, Praha, Support, 1994
- 26) Netík, K. a kol. Koncepce rozvoje vězeňství v ČR. Bulletin studijní a výzkumné skupiny ředitelství SNV ČR č. 3/1991. Praha: 1991, s. 23. In Koncepce rozvoje vězeňství v ČR. Obnovené vydání. Vyšlo jako příloha časopisu
- 27) Trestní zákon č. 140/1961 Sb., v platném znění
- 28) Zákon 169/1999 Sb. ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů
- 29) vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., § 71 písmeno f.
- 30) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů v platném znění
- 31) Listina základních práv a svobod (ú.z. č. 2/1993 Sb.), v platném znění
- 32) NGR č 82/2006 o předcházení a včasném odhalování násilí mezi obviněnými a odsouzenými
- 33) NGR č. 31/2006, kterým se stanovuje Standard technického zabezpečení objektů VS ČR
- 34) NGR č.16/2009, kterým se stanovují Úkoly zaměstnanců při zabezpečování VTOS
- 35) Časopisy vydávané ministerstvem spravedlnosti České vězeňství 2004-2009)
- 36) <http://www.vscr.cz>

PŘÍLOHY: Dotazník pro odsouzené, řízený rozhovor, věznice Brno a oddělení výkonu trestu, plnění programu zacházení v obrazech, vývoj počtu vězňů 2002-2008, Tematická mapa ČR s věznicemi a vazebními věznicemi.

DOTAZNÍK PRO ODSOUZENÉ

DATUM : .....

Odpovězte na ty otázky, na které chcete odpovědět – ostatní odpovědi nechte volné.

GENERÁLIE VYŠETŘOVANÉHO

1. Příjmení a jméno:..... Zákl. č. ods. ....
2. Rodné číslo: .....Národnost: :.....
3. Bydliště: .....
4. Výše trestu: .....Konec trestu: .....PP: .....
5. Ochranné léčení (alkohol, toxi, sex. , psychiatr., .. kdy a kde):
.....
6. Dříve soudně trestán kolikrát: ..... ve výkonu trestu odnětí svobody byl
kolikrát .....pro trestnou činnost (jakou): .....
7. Nyní trestán za co? .....
8. Měl alkohol nebo jiná látka vliv na Vaše trestní jednání? .....
9. Kolikrát jste byl(a) na záchytné stanici .....léčen .....kde.....
v kterém roce?.....
10. Co bylo příčinou Vašeho trestního jednání? .....

RODINNÁ ANAMNÉZA:

11. **Otec** (vlastní – nevlastní) .....jeho věk (i když zemřel) .....
12. Jeho vzdělání .....Povolání: .....
13. Stav (ženatý, rozvedený, svobodný, druh, vdovec) .....
14. Kolikrát byl trestán a pro jakou trestnou činnost ?.....
15. Byl léčen? (al., toxi, sex., psychiatr.) .....
16. Rozvod rodičů: .....Kolik Vám bylo let? .....
17. Úmrtí otce: .....Kolik Vám bylo let? .....Příčina: .....
18. Co byste vytkl(a) otcí nebo co Vás na něj nejvíce mrzí? .....
19. **Matka** (vlastní, nevlastní) .....její věk (i když zemřela) .....
20. Její vzdělání: .....Povolání: .....

21. Stav (svobodná, vdaná, rozvedená, družka, vdova) .....
22. Kolikrát byla soudně trestaná a pro jakou trestnou činnost? .....
23. Byla léčená (psych., al., sex,toxi,...)?.....
24. Rozvedla se víckrát? ..... Kolik Vám bylo let? .....
25. Co bylo příčinou rozvodu?.....
26. Úmrtí matky: ..... Kolik Vám bylo let? .....Příčina: .....
27. Rozvedl se podruhé i otec? .....Proč? .....
28. Co byste vytkl(a), ale i ocenil(a) na své matce?
.....
29. Rozumíte si nyní s otcem (dopisy, balíčky, návštěvy)? .....Proč si nerozumíte?
.....
30. Rozumíte si s matkou? ..... Proč si nerozumíte?
.....
31. Kolik máte vlastních sourozenců? .....Kolikátý(á) v pořadí jste narozen(a) Vy?.....
Kolik sourozenců máte nevlastních? .....
32. Byli sourozenci trestáni? .....Za co? .....
33. Byli sourozenci léčeni? .....Na co? .....
34. Jak si s nimi rozumíte? .....Co Vás na nich mrzí? .....
35. Co bylo nejčastější příčinou konfliktů v rodině? .....
- Kdo je zapříčinil? .....Jak byste hodnotil(a) manželství Vašich rodičů: a)harmonické a klidné b)spokojené s menšími konflikty c)průměrné s hádkami d)hádky, napadání, napětí v rodině e)nespokojené, hádky,násilí,rozvod
36. Kdo Vás mimo rodičů vychovával? .....V kolika letech? .....
37. Žil(a) jste mimo rodinu? ..... Od kolika do kolika let? .....
- (Dětský domov, výchovný ústav, internát,aj.)

OSOBNÍ ANAMNÉZA:

38. Základní škola, počet tříd: .....Opakoval(a) jste třídu? .....
- Kolikrát? .....Měl(a) jste sniženou známku z chování? .....
39. Školní chování: a)záškoláctví .....b)útěky od rodičů .....c)potulky.....
- d)drobné krádeže .....e)lži .....
40. Byl(a) jste vyšetřován(a) policií před 15.rokem věku? .....

- Z jakého důvodu? .....
41. Další vzdělání (vyučen-a, ÚSO, maturita, VŠ) .....
  42. Vyučen(a) –ne: ..... Proč? .....
  43. Jaké profese jste v životě dělal(a)? .....
  44. Jste svobodný(á)? ..... V kolika letech jste uzavřel(a) první sňatek? .....
  45. Kolik máte dětí? .....Kolik je jim let? ..... Výživné? .....
  46. Jméno a příjmení manžela(ky)-i bývalého(é): ..... Věk: .....
  47. Jeho (její) stav: .....Děti za svobodna: ..... Jeho (její) vzdělání:.....
  48. Soud, výživné?.....
  49. Píší Vám děti? .....Vztah s manželkou (manželem) (návštěvy, dopisy, balíčky)
..... Problémy: .....
  50. Jméno a příjmení druha(družky): ..... Věk: .....
Bytem: ..... Vzdělání: .....
  51. Jste voják? ..... Jak dlouho ZVS? ..... Branec? .....
  52. Jaké máte záliby a zájmy? .....
  53. Co byste rád ve výkonu trestu odnětí svobody dělal? .....
  54. S čím nejste ve výkonu trestu spokojen? .....
  55. Jste věřící? .....O jakou víru se jedná? .....
  56. Máte kde bydlet po propuštění z výkonu trestu? .....Budete mít práci? .....
  57. Kolik peněz dlužíte (soud,advokát,výživné)? .....
  58. Váš zdravotní stav: .....Potíže: .....
  59. Kouříte? .....Kolik cigaret denně? .....Alkohol před výkonem trestu denně: .....
pivo: ..... víno: .....destiláty: .....
  60. Zkoušel(a) jste někdy nějakou drogu? .....Jakou? .....
  61. Stalo se Vám, že jste se výkonu vazby nebo trestu natolik neovládl(a), že jste napadl(a)
někoho jiného? .....
  62. Pokusil(a) jste se někdy o sebevraždu? .....
  63. Máte dojem, že jste nespravedlivě odsouzen(a)? .....
  64. Co Vás v životě nejvíce potěšilo? .....
  65. Co Vás v životě nejvíce zarmoutilo? .....

Řízený rozhovor

U rozhovoru byla přítomna, jako odborný dohled, psychologka.

(doslovný přepis rozhovoru s odsouzeným)

Jméno a příjmení:

Vyplněno údaji z osobního spisu

Datum narození:

Vyplněno údaji z osobního spisu

Bydliště:

Vyplněno údaji z osobního spisu

Jste ženatý? Nebo máte partnerku?

Ano, mám přítelkyni Markétu, ale to už jsem uvedl do toho vašeho dotazníku.

Máte sourozence?

To je to samý jako předtím mám dva brachy Michala a Petra, ale to sem přece taky psal ne?!

Máte nějaké děti?

Proč se pořád ptáte na věci, který už sem vám napsal? Nemám žádné děti! Teda o žádných nevím.

Po této odpovědi jsem odsouzenému vysvětlil, že některé otázky se budou zdát podobné, jako si je pamatuje z dotazníku, ale mají pro mě význam a ať se nezlobí.

Měl jste v minulosti problémy s alkoholem, kouřením a hazardem?

Kouřím asi krabičku denně, ale nemyslím, že sem měl problémy, nikdy jsem moc nepil ani nesázel.

Spíše jsem myslel automaty

Tak to vůbec nejsou blbej.

Jaký je váš současný zdravotní stav, jak se cítíte?

Hmm, jak se mám asi cítit, když jsem teď tady nic moc, ale jinak su zdravěj.

Máte nějaké záliby, nebo koníčky?

Rád sem se procházel po venku, jako v lese třeba a mám doma psa.

Měl jste v minulosti problémy se zákonem?

Udělal jsem pár blbostí, ale nic velkého. Ve vězení jsem ještě nebyl. Teda až do teďka

Pár blbostí? Kolikrát jste stál u soudu jako obžalovaný?

Jo tohle? U soudu jsem byl třikrát, ale po každý jsem dostal jen podmínku, nebo obecně prospěšný práce.

Takže tohle je Váš první trest odnětí svobody?

Ano ano tohle je můj první trest odnětí svobody.

Za co jste odsouzen?

To si můžete přečíst ne?, ale já vám to řeknu: mám ublížení na zdraví a krádež. A ještě mě proměnili hodiny, který jsem nevoddělal.

Vzhledem k současnému trestu: Cítíte se vinen?

Asi ano.

Asi ano? Myslíte si, že Vám uložený trest je spravedlivý?

Za tu čórku, teda krádež jo, ale za ty hodiny ne! Jak jsem je měl odpracovat, když mě zavřeli? Soudcovi to bylo úplně jedno. Prostě mě to proměnil všechno

Jaký je Váš nejhorší zážitek z vězení?

První noc tady byla strašná. Nemohl jsem vůbec usnout pořád se mě něco honilo hlavou

Takže nejhorší byla ta první noc? A co ty další?

Jo ta první stála fakt za to, pak jsem dostal na celu kluka co znám a bylo to dobrý. Aspoň sem se měl komu vykecat, teda jako svěřit. Rozumíte ne?

Čeho se nejvíce obáváte?

Jako čeho se bojím? Nejvíc asi toho že až mě pustí Markéta mě už nebude chtít vidět.

Myslel jsem čeho se obáváte ve vězení?

A jo tohle. Řekl bych že spíš ničeho. Když se tady jeden chová slušně každéj bachař mu dá pokoj.

Aha.. teda omlouvám se jako dozorce jsem myslel.

To nevádí mě to neurazilo, je něco co považujete teď za důležité?

Hlavně abych se brzo dostal domů, myslím na půlku a abych byl s Markétou.

Snažíte se udržet kontakt s rodinou?

Psal jsem našim dopis a bráchovi a Markétě taky, tak doufám, že přijdou na návštěvu. Teda naši přijedou určitě, ale fakt nevím, jestli Markéta s nima taky přijede.

Kdo Vám nejvíce nyní pomáhá?

Brácha už mě poslal dopis, že jak to bude možný pošle i balík a to je super, taky poslal nějaký peníze sem na můj účet a tak si můžu koupit aspoň tabák a to je super, protože já jsem žádný peníze neměl.

Co plánujete dělat po propuštění z výkonu trestu?

Co nejdřív si chci najít práci, nejspíš jako řidič, protože mám řidičák na kamión. Ale hlavně bych chtěl založit rodinu.

Chtěl byste sám něco sdělit, něco na co jsem se neptal?

Ani ne máme mít za dvacet minut vycházku a su domluvenej s kámošama že půjdu.

Dobře nebudu vás déle zdržovat. Díky za rozhovor, a nebojte se, Vaše jméno se nikde neobjeví.

Ne? To je škoda mohl jsem bejt populární ne? Tak nashle.

Dotyčný byl při rozhovoru až na počáteční rozrušení vcelku klidný. Bylo patrné, že se celou dobu rozhovoru snažil kontrolovat a spolupracovat, občas používal hovorovou mluvu.

Vazební věznice a Ústav pro zabezpečovací detenci - Brno

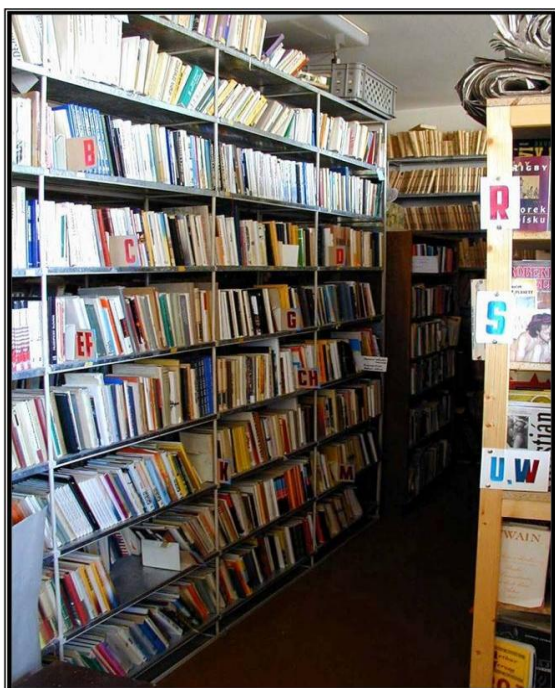

Letecký pohled na objekt věznice v Brně - Bohunicích

Oddělení pro výkon trestu odnětí svobody s ostrahou

Možnosti volnočasových aktivit v penitenciární péči

Knihovna

Dílna s hrnčářským kruhem

Pracovní zařazení odsouzených při naplňování programu zacházení

Odsouzení v keramické dílně

a při kurzu vaření

Penitenciární péče – Edukační

Vzdělávací kurzy

Vzdělávací kurzy

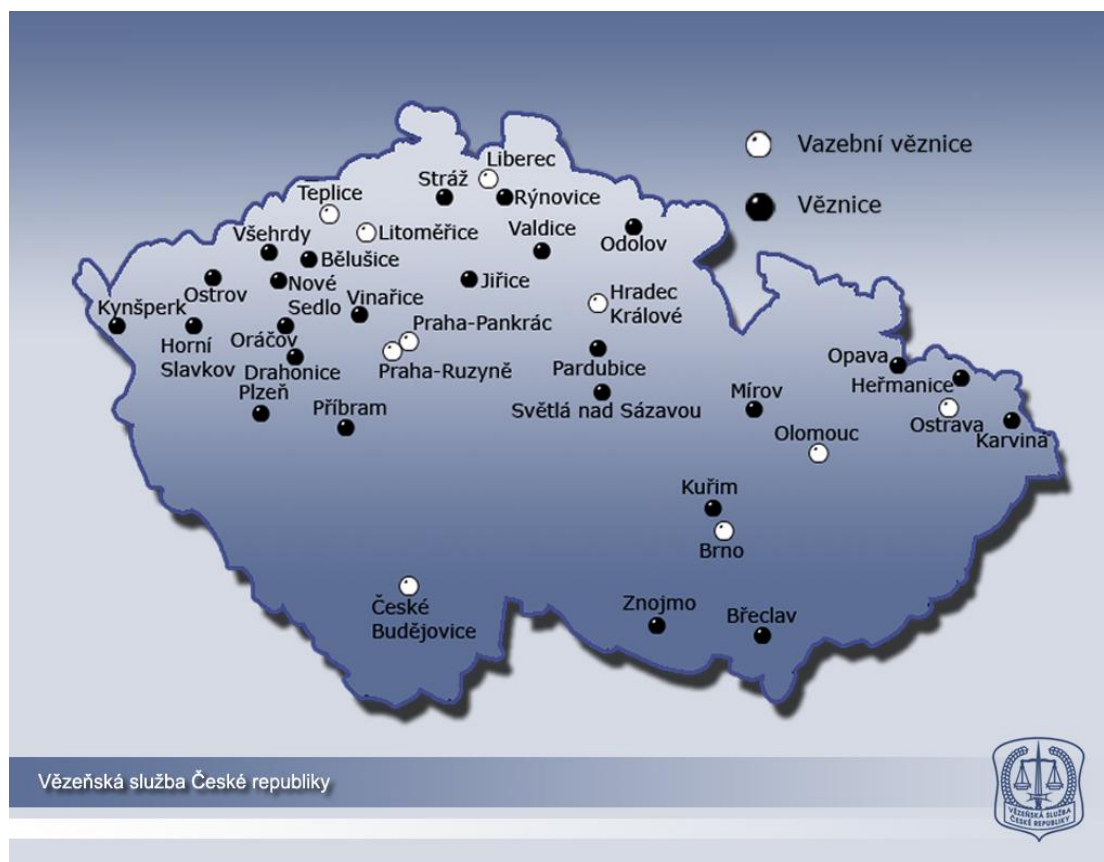

Terapeutické skupiny

Zvyšování kvalifikace

Mapa České republiky a umístění věznic a vazebních věznic

Vývoj počtu vězňů v České republice za roky 2002 - 2008

